

1559

Service de Documentation
Ministère de l'Indochine et de l'Outre-Mer

MANUEL

DU

TIRAILLEUR TONKINOIS

ET DE SON GRADÉ

Par le Capitaine de l'ORZA DE REICHENBERG

(Breveté d'annamite, Officier d'Académie)

HANOI

IMPRIMERIE TYPO-LITHOGRAPHIQUE, F.-H. SCHNEIDER

1904

N°

104

AVC
1557

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

A Monsieur le général Gallieni,
Gouverneur général de Madagascar et
Dépendances.

Très-reconnaisant et très-respectueux
hommage de Vostre.

Ban-Ninh le 10 février 1904
Cap^e de l'Orza de Reichenberg.

Centre de Documentation
sur l'Asie du Sud-Est et le
Monde Indonésien
EPHE VIe Section

Centre de Documentation
sur l'Asie du Sud-Est et le
Monde Indonésien
EPHE VIe Section

MANUEL

DU

TIRAILLEUR TONKINOIS

MANUEL

DU

TIRAILLEUR TONKINOIS

ET DE SON GRADE

BIBLIOTHÈQUE
Centre de Documentation
sur l'Asie du Sud-Est et le
Monde Indonésien
EPHE VIe Section

A 5 E
1559

Par le Capitaine de l'ORZA DE REICHENBERG

(Breveté d'annamite, Officier d'Académie)

HANOI

IMPRIMERIE TYPO-LITHOGRAPHIQUE, F.-H. SCHNEIDER

1904

A Monsieur le Général de Division CORONNAT, Commandant
Supérieur des troupes de l'Indo-Chine

Mon Général,

— Permettez-moi de placer sous vos bienveillants auspices, cet opuscule fruit de mes modestes efforts. Je m'estimerai très heureux si vous voulez bien, mon général, lui faire un accueil favorable.

J'ose espérer, mon général, que vous voudrez bien en m'accordant cette haute faveur, ne voir dans ma démarche que le témoignage de mon très profond respect.

Bac-ninh, le 1er janvier 1904.

DE L'ORZA DE REICHENBERG.

AVANT-PROPOS

Le modeste travail que nous présentons aujourd'hui, n'a qu'un but : celui d'être utile aux soldats et aux gradés des régiments de tirailleurs tonkinois. Il est exempt de toute forme didactique ; c'est un simple « *vade-mecum* » qui mis entre les mains de tout le monde peut servir à tous. Nous avons cherché à réunir en peu de pages et sous forme de phrases brèves les diverses situations dans lesquelles peuvent se trouver le soldat et le gradé, de façon à apprendre au premier par l'usage et l'exemple, les termes de français qui lui sont nécessaires et à permettre aux autres de pouvoir se tirer d'affaire dans le service sans le secours d'un interprète.

Le plan de ce travail nous fut fourni en partie, il y a plusieurs années, par les instructions de Monsieur le lieutenant-colonel Winckelmayer, commandant le régiment de tirailleurs Annamites. A cette époque, en effet, on avait déjà renoncé à un enseignement purement théorique pour revenir à un enseignement essentiellement pratique et approprié à la tournure d'esprit de l'annamite. Il s'agit avant tout, d'apprendre à ce dernier les mots et les phrases brèves dont il a besoin et qui facilitent ses relations avec le gradé français, plutôt que de lui faire lire sur un tableau de lecture de grands mots qu'il ne comprend pas et qui sont lettre morte pour lui. Au contraire, prenez des objets, montrez-les, faites-les palper pour ainsi dire et faites-en aussitôt la nomenclature. Voilà l'enseignement qui convient à l'annamite ; sa curiosité est éveillée ; il voit un but pratique et il apprend avec une facilité parfois surprenante. Voilà donc ce qui nous a servi de guide « l'idée pratique ».

Déjà à Saigon en 1896, nous avons fait paraître une édition de ce petit ouvrage. Mais depuis cette époque, des changements ont eu lieu dans l'armement, l'organisation, les manœuvres. Ce qui est

bon pour la Cochinchine l'est moins ici, à cause des différences de tournures, d'expressions et de mots. Nous avons voulu mettre ce manuel en harmonie avec le langage des gens auxquels il était destiné. Nous avons donc profité de la réfection de ce travail, pour l'augmenter d'une façon assez notable. Il est entièrement refondu. De plus nous avons éliminé les expressions trop savantes, trop littéraires, songeant en effet qu'il s'adresse à une classe de la population ne parlant et ne comprenant que « l'annamite vulgaire ».

Les « leçons de choses » contenues dans ce petit manuel doivent se faire naturellement sur le chantier en montrant les objets énoncés.

— Les conseils moraux et les phrases ont été morcelés pour les besoins de la cause, afin de toujours rester dans la forme pratique dont nous n'avons pas voulu nous départir jusqu'à la fin.

Ce livre pourra servir à tous les gradés. Ceux qui connaissent l'annamite trouveront un travail tout préparé pour donner leurs leçons. Ceux qui ne le connaissent pas, ou qui ne tiennent pas à l'apprendre pourront arriver sans trop de peine à connaître les phrases du manuel et s'en tenir là. Tous enfin, auront sous un petit volume les renseignements dont ils pourraient avoir besoin dans leurs rapports avec les tirailleurs.

C'est d'ailleurs une obligation morale pour un gradé qui sert aux corps indigènes, de chercher à acquérir une notion suffisante de la langue parlée par les soldats qu'il commande. Au Tonkin cette obligation devient un devoir. Il y a en effet entre la race annamite et la notre un fossé profond creusé par de longs siècles d'atavisme et une civilisation toute différente de la notre. Les points de contact entre eux et nous sont nuls ou à peu près. Dans de pareilles conditions, quelle action pourrons nous exercer sur des hommes si éloignés de nous de toutes manières, si nous laissons de côté le seul moyen que nous avons de nous rapprocher d'eux, de les pénétrer un peu?... Certes, ce n'est pas tout, mais c'est énorme et si à cela on ajoute, la valeur morale, les qualités personnelles, l'ascendant... le gradé des troupes indigènes pourra se dire qu'il commence à être à hauteur de son rôle et qu'il a fait pour cela tout ce qu'il fallait.

Il ne faut pas s'attendre à trouver dans ce Manuel des règles de grammaire, de prononciation, ni une étude sur la langue annamite. Cela sortirait de notre cadre et ferait double emploi avec trop d'excellents ouvrages techniques auxquels pourront se reporter les gradés désireux de pousser à fond l'étude de la langue.

Mais le gradé ne doit pas oublier que la meilleure méthode pour apprendre est : *la fréquentation du tirailleur et la présence militante à la salle d'école.*

Nous nous estimerions récompensés de nos efforts si nous avions pu si peu que ce soit rendre service à nos camarades, à nos sous-officiers et à nos soldats.

Bac-ninh, le 1er janvier 1904.

DE L'ORZA DE REICHENBERG.

— Nous croyons bien faire en terminant ce manuel par quelques conseils moraux donnés aux tirailleurs. Nous pensons que à la longue, ils pourront porter leurs fruits, surtout s'ils émanent de chefs que les tirailleurs sont habitués à aimer et respecter.

NOTES

NOTE a. — La marée est un des objets inanimés auquel les annamites donnent le qualificatif *con* des objets animés. De même l'œil, le timbre-poste, le couteau, la vis..... parce que ces divers objets ont une vie intrinsèque, ou donnent une idée de mouvement, de vitesse, ou servent à transmettre la pensée.

Il y a deux articles : *con* pour les objets animés et *cái* pour les objets inanimés. Exemple :

<i>Con ngựa</i>	le cheval
<i>Cái nhà</i>	la maison.

NOTE b. — Un grand nombre d'expressions contenues dans les divers chapitres de ce recueil surtout dans la deuxième partie peuvent être apprises par les tirailleurs en raison de leur brièveté. Pour les transformer en ordres, les gradés n'ont qu'à les faire précéder du mot *phải* il faut, ou *mày phải* : tu dois. Exemple : « creuser un trou » se dit « *dào một cái lỗ* » « tu creuseras un trou » se dira : *phải đào một cái lỗ* ou bien *mày phải đào một cái lỗ*. Cette observation peut s'appliquer à beaucoup de phrases de ce manuel. Il réalise ainsi le but proposé, savoir : Servir au tirailleur et à son gradé.

NOTE c. — **Leçons de choses.** — Les leçons de choses contenues dans la deuxième partie de ce manuel pourront servir de guide pour apprendre aux tirailleurs les mots français qui leur sont indispensables pour faciliter nos rapports avec eux. Les efforts des instructeurs doivent tendre à rendre ces leçons le plus intelligibles possible. Pour cela il faut s'inspirer des résultats pratiques obtenus dans l'enseignement des langues modernes. Dans les écoles Berlitz on ne procède que par *matérialisation* et dans la mesure du possible, on montre et on touche les objets énoncés. Il faut agir de même avec les tirailleurs en faisant appel à leur mémoire qui est sûre, et à leur imagination qui est vive. En conséquence l'enseignement ne doit pas avoir lieu exclusivement dans

une salle d'école mais partout au contraire où il y a une application pratique à faire. Faites-vous la nomenclature des diverses parties de l'arbre? ... Il est évident que la place des hommes sera devant un arbre et non en face d'un tableau noir. Faut-il leur apprendre le nom des outils? .... C'est au magasin qu'on les conduira. Veut-on leur donner la notion de l'heure? Conduisez les devant une horloge ou une pendule. On peut profiter de cette séance par exemple pour leur apprendre à compter de 1 à 12. Après, dans la salle d'école, il sera facile de figurer un cadran au tableau et de poser aux hommes quelques questions en leur faisant tracer à eux-mêmes, à la craie, les positions des aiguilles correspondant à la question posée, etc., etc.. — Le gradé français pourra de lui-même prendre tout l'initiative nécessaire pour instruire ses hommes. Puis peu à peu lui-même, insensiblement, sans s'en rendre compte, il sera étonné des progrès accomplis par lui dans l'étude de la langue annamite.

CONSEILS AUX RECRUES LE JOUR
DE LEUR ARRIVÉE AU RÉGIMENT

Il ne faut pas vous effrayer
d'avoir été incorporés.

Voyez à coté de vous vos
camarades.

Ils sont heureux et fiers d'être
soldats.

— Beaucoup veulent rester au
régiment et continuer à servir.

— Vous voyez qu'il ne faut
pas avoir peur.

— La profession des armes
est la plus belle.

— C'est un honneur d'être
tirailleur.

— Vous défendez votre pays,
vos familles, vos maisons.

— Il faut donc être fiers de
votre rôle.

— Il faut servir avec fidélité.

— Il faut obéir à vos chefs.

— Il faut les aimer et les
respecter.

— Si vous êtes malades, ce sont
eux qui s'occupent de votre
santé.

L'ŒIL KHUYÈN LÍNH KHI MỚI
VÀO LÍNH

Các con đừng thấy phải đi
lính mà sợ.

Hãy coi anh em, thì biết.

Chúng nó được đi lính thì lây
làm (se trouver) bằng lòng vui
mừng.

Cũng (aussi) có nhiều người
muốn đi lính mãi (toujours) mà
dúp việc nhà nước.

Như thế, thì chẳng việc gì
mà sợ.

Nghề lính là nghề quý nhất
(précieux le plus).

Được đi lính thì cũng là vinh
hiển.

Đi lính, thì mới giữ được
nước mình, nhà mình.

Vậy (donc) hãy nên (soyez)
bằng lòng về phận sự (rôle)
mình.

Hãy nên hết lòng, mà dúp
việc nhà nước.

Phải vưng lời quan trên.

Phải yêu-mên kính-trọng các
ông ấy.

Nếu bay đau yêu thì các ông
ấy coi sóc bay.

— Si vous avancez en grade, c'est à eux que vous le devez.

— Aussi soyez de bons soldats.

— Zélés, disciplinés, courageux.

— Evitez les punitions.

— Ne vous absentez jamais sans demander de permissions.

— Vous seriez gravement punis.

— Vos chefs vous accorderont toutes les faveurs.

— Mais il faut les mériter.

— Demandez des renseignements aux bons tirailleurs.

— Fuyez les mauvais conseils.

— Choisissez un bon soldat pour en faire votre ami.

— Enfin, soyez de bons soldats.

— Quand votre service sera terminé, vous irez tranquillement cultiver la rizière.

— Tandis que les mauvais tirailleurs seront punis pour longtemps encore.

Nếu bay được thăng-chức thì cũng nhờ các ông ấy.

Vậy hãy nên đi lính cho tử-tê.

Phải cho hết lòng can đảm cho biết giữ luật phép, phải cho cam đảm.

Phải lánh cho khỏi phải phạt.

Không nên đi đâu mà không xin phép.

Thì chúng bay sẽ phải phạt nặng.

Viết gì làm-ơn (rendre service) cho bay được, thì quan thấy bay cũng làm.

Nhưng (mais) bay phải ở cho xứng đáng.

Có hỏi việc gì, thì hỏi những người lính tử-tê.

Đừng có nghe những lời sảng.

Phải lựa người tốt mà làm bạn.

Vậy hãy nên ở lính cho tử-tê.

Khi đã mãn lính rồi thì bay cứ việc làm ăn.

Còn những lính xấu thì sẽ phải phạt mãi.

CONVERSATION AVEC LES SOLDATS.

NHỮNG LỜI HỎI QUÂN LÍNH.

Comment t'appelles tu ?

Je m'appelle Luu.

— Quel âge as-tu ?

— J'ai vingt-six ans.

— Y a t'il longtemps que tu es tirailleur ?

— Je n'ai que trois mois de service.

— J'ai huit ans et demi de service.

— Quel est ton numéro matricule ?

— Je l'ai oublié.

— Voilà plusieurs jours que tu es au service, tu devrais le savoir.

— Quelle était ta profession ?

— Je cultivais la rizière à Bac-Ninh.

— Et toi Rung quelle était ta profession ?

— J'étais forgeron.

— J'étais bijoutier.

Tên mày là gì? ou Mày gọi là gì?

Bầm tên tôi là Luu.

Bầm (1), tôi gọi là Luu.

Mày bao nhiêu tuổi? ou Mày mấy tuổi?

Bầm, tôi hai mươi sáu tuổi.

Mày đi lính đã được bao-lâu nay? (jusqu'à présent).

Bầm, tôi mới đi được ba tháng nay. (ce dernier mot facultatif).

Bầm tôi đã đi được tám năm rưỡi.

Sô mày (toi), sô mày? (combien).

Bầm, tôi quên rồi. ou Bầm, tôi không nhớ.

Mày đi lính đã được mây (quelques) hôm nay rồi, thì mày phải biết sô mày.

Trước mày làm nghề gì?

Bầm, tôi làm ruộng ở Bắc-Ninh (Nord de Hanoi en paix).

Còn mày, Rung trước mày làm nghề gì?

Bầm tôi ước tôi làm thợ-rèn.

— — thợ-bạc.

(1) BẦM est une formule respectueuse que l'inférieur emploie en parlant au supérieur.

J'étais tisserand.	Bầm trước tôi làm dệt-cửi.
J'étais cultivateur.	— — làm ruộng.
J'étais charpentier.	— — thợ-mộc.
J'étais bûcheron.	— — tiểu-phu. ou kẻ kiếm-củi.
J'étais vannier.	— — đan-nong.
J'étais maçon.	— — thợ-nế.

De quelle compagnie es-tu ?

Mày ở về cơ nào ?

Je suis de la 1re compagnie.

Tôi ở cơ thứ-nhất.

—	2 ^e	—	—	thứ-hai.
—	3 ^e	—	—	thứ-ba.
—	4 ^e	—	—	thứ-tư.
—	5 ^e	—	—	thứ-năm.
—	6 ^e	—	—	thứ-sáu.
—	7 ^e	—	—	thứ-bảy.
—	8 ^e	—	—	thứ-tám.
—	9 ^e	—	—	thứ-chín.
—	10 ^e	—	—	thứ-mười.
—	11 ^e	—	—	thứ-mười-một.
—	12 ^e	—	—	thứ-mười-hai.
—	13 ^e	—	—	thứ-mười-ba.
—	14 ^e	—	—	thứ-mười-bốn.
—	15 ^e	—	—	thứ-mười-lăm.
—	16 ^e	—	—	thứ-mười-sáu.

— Es-tu content d'être venu à Bac-ninh ?

Ở Bắc-ninh mày có bằng lòng không ?

— Non je préférerais être à Sept-Pagodes.

Bầm không, tôi thích ở Phả-lại.

Pourquoi ?

Vì làm sao ? ou Tại làm sao ?

— Mon père et ma mère sont là-bas.

Bầm, vì cha mẹ tôi ở đây.

— Alors, conduis-toi bien, je te donnerai de temps en temps des permissions pour aller les voir.

Vậy thì mày phải ăn-ở cho tử-tê, thì thỉnh-thoảng (de temps en temps) tao cho phép mà về thăm.

— Oui, mon capitaine.
— Es-tu content d'être au service ?

— Oui je suis content.

— Mais je demeure loin d'ici et je ne pourrai pas voir souvent mes parents.

— N'aie pas peur tu ne seras pas malheureux ici et tu pourras aller voir tes parents.

Que veux-tu ?

Je voudrais une permission.

— De combien de jours ?

— De quatre jours.

— Pour quel motif ?

Mon père est très malade.

— C'est bien, tu auras ta permission.

— Va t'en dans ta case.

— Que fais-tu là ?

— Je cherche mon veston.

— Je crois que l'on me l'a volé.

— Connais-tu le voleur ?

— Non, on me l'a pris pendant que je dormais.

— Non, on me l'a pris pendant que j'étais à l'exercice.

— Es-tu marié ?

Bầm quan lớn, vâng. (1)
Mày có bằng lòng ở lính không ?

Bầm, có.

Song, tôi ở xa đây, và tôi không được về thăm cha mẹ tôi luôn.

Đừng sợ, ở đây mày không phải khổ-sở (malheureux) đâu (nullement), và mày sẽ có thể về thăm cha mẹ mày.

Mày muốn gì ?

Bầm, tôi muốn xin phép.

Mày muốn xin độ (pendant) mấy ngày ?

Bầm tôi muốn xin bốn ngày.

Xin phép làm gì ?

Bầm cha tôi ốm nặng.

Ừ, tao (2) cho mày phép.

Đi về trại.

Mày làm gì đây ?

Tôi tìm cái áo tôi

Tôi tưởng rằng người-ta lấy mất (prendre) rồi.

Mày có biết đứa nào ăn-cắp không? ou. . . . . lây không ?

Bầm không, nó lây lúc (au moment où) tôi ngủ.

Bầm không, nó lây lúc tôi đang (en train de) đi tập.

Mày có vợ chưa ?

(1) VÂNG est le *oui* respectueux de l'inférieur parlant au supérieur.

(2) Le supérieur parlant à l'inférieur n'emploie jamais vis-à-vis de lui le mot TÔI qui veut dire *moi* mais bien le mot TAO qui a la même signification.

— Oui, je suis marié depuis quatre ans.

— Combien as-tu d'enfants ?

— J'ai un fils et une fille.

— Il faudra envoyer ton fils à l'école lorsqu'il sera un peu plus grand.

— Ecoute-bien ce que je vais te dire.

— Va porter ce papier au lieutenant.

— Tu attendras la réponse.

— Tu me la rapporteras.

— Ferme la porte.

— Ouvre la porte.

— Ouvre la fenêtre.

— As-tu bien compris ce que j'ai dit ?

— Est-ce que tu veux rengager ?

— Non, je préfère revenir dans mon village.

Mon père et ma mère sont vieux et ils ont besoin de moi.

Tais-toi.

— Taisez-vous ! (en s'adressant à plusieurs).

— Va porter mon casque dans ma chambre.

— Tu me rapporteras mon képi.

— As-tu compris ?

— Avez-vous compris ? (en s'adressant à plusieurs).

Bầm đã, tôi lấy vợ được bốn năm nay.

Mày được mấy đứa con ?

Tôi được một đứa con trai, một đứa con gái.

Khi con mày lớn lên, thì phải cho nó đi học.

Nghe cho rõ các điều (toutes les choses) tao sẽ nói.

Đem cái giấy này cho ông quan hai.

Phải đợi giấy trả lời.

Rồi thì mày đem về cho tao.

Đóng cửa lại.

Mở cửa ra.

Mở cửa-sổ ra.

Mày có hiểu rõ (clairement) cái tao nói không ?

Mày có muốn dăng-lại khóa nữa không ?

Bầm không, tôi muốn về làng tôi.

Cha mẹ tôi đã già, phải cần đến tôi.

Nín đi. ou Im đi.

Nín cả đi, ou Đừng nói.

Đem cái mũ của tao vào trong buồng.

Rồi đem cái mũ giạ ra cho tao.

Mày có hiểu không ?

Bay có hiểu không ?

- Qui a cassé ce verre ? Ai đã đánh vỡ cái cốc này ?
— Je ne sais pas. Tôi không biết ai.
— Parle plus fort, je ne t'entends pas. Nói to lên, tao không nghe thấy.
— Il faut parler distinctement. Phải nói cho rõ.
.....
— Sais-tu ramer ? Mày có biết bơi-thuyền không ?
ou chèo-thuyền.
— Sais-tu labourer ? Mày có biết cấy không ?
— Sais-tu conduire une voiture à bœufs ? Mày có biết đánh xe bò hay không ?
— Sais-tu conduire une voiture à buffles ? Mày có biết đánh xe trâu hay không ?
— Sais-tu soigner un cheval ? Mày biết nuôi ngựa không ?
— Un peu seulement. Bẩm tôi hơi (un peu) biết mà thôi. ou bẩm tôi biết một ít mà thôi.
— Sais-tu cultiver un jardin ? Mày có biết làm vườn hay không ?
— Non, je ne sais que cultiver la rizière. Bẩm không, tôi chỉ (ne que) biết làm ruộng mà thôi.
— Quel est le matricule du tirailleur qui se promenait au marché, avec toi, ce matin ? Sờ người lính đi chơi ở chợ (ou ngoài chợ) với (avec) mày sáng ngày sờ mây (quel) ?
— Vous aviez tous les deux une tenue bien sale. Cả hai đứa ăn-mặc (habillés) bẩn (sale) cả. (tout).
— Ton veston et ton pantalon étaient déchirés. Quần áo mày thì rách.
— Ton camarade n'avait pas de turban. Bạn mày, thì không có khăn.

NOTA. — Nous nous trouvons quelque fois dans l'obligation de répéter des phrases connues et qui peuvent avoir déjà figuré dans d'autres ouvrages. Mais comme elles sont nécessaires au sujet, nous n'hésitons pas à les reproduire afin d'en éviter la recherche ailleurs. — Nous faisons figurer à la suite d'une question plusieurs réponses parfois. Il est bien évident que ce sont les réponses de plusieurs individus interrogés successivement, pour les professions par exemple.

3°

A L'EXERCICE

VỀ VIỆC TẬP

— Demain matin à six heures, exercice.

— L'exercice se terminera à huit heures.

— Tourne le bec de la crosse à droite.

— Lève la tête.

— Levez tous la tête.

— Ne baissez pas la tête pour regarder à vos pieds.

— Il faut faire demi-tour les jarrets tendus.

— Ouvre un peu la main gauche.

La main plus en arrière.

Ouvre la pointe du pied gauche.

Ferme un peu celle du droit.

— Regarde droit devant toi.

— Ferme la bouche.

Sáu giờ, sáng mai, thì đi tập.

Tám giờ thì tập song.

Xoay cái gót báng súng về bên tay-phải.

Ngẩng đầu lên.

Ngẩng cả đầu lên.

Đừng cúi đầu xuống dưới chân.

Phải xoay mặt (tourner visage) về đằng sau mà khéo (jarrets) cho thẳng.

Mở bàn tay trái ra một ít.

« un peu » se dit encore : một tí.

Lùi tay về đằng sau một ít nữa.

Mở đầu bàn chân trái ra.

Khép đầu bàn chân phải một ít.

Trông (regarder) thẳng trước mặt mày.

Ngậm miệng lại.

- Bombe la poitrine.
- Rentre la ceinture.
- Efface l'épaule gauche.
- Allons ! raidis le jarret.
- Tiens toi droit.
- Efface l'épaule droite.
- Abaisse le bout du canon.
- Il est trop haut.
- Fléchissez tous sur les
jambes.
- Encore ! encore !
- Manœuvrez avec ensemble.
- Vous comptez trop vite.
- C'est mauvais.
- La cadence n'est pas assez
vivè.
- Allons ! plus vite ! plus
vite !
- Sergent, fais recommencer
ce mouvement.
- Je veux que les hommes
comptent avec énergie.
- Plus doucement !
- C'est beaucoup trop vite.
- Il n'y a pas d'ensemble.
- Il n'y a pas assez de vigueur.
- Allons ! comptez plus haut.
- Ne baissez pas la tête en
marchant.
- Laissez balancer la main
gauche.
- Les poings à hauteur des
hanches.
- Ne vous serrez pas les uns
contre les autres.

- Ưỡn ngực ra.
- Thót bụng vào.
- Lùi vai trái lại.
- Đứng cho thẳng kheo chân.
- Đứng cho thẳng.
- Lùi vai phải lại.
- Hạ đầu súng xuống.
- Cao quá.
- Rùng chân xuống hết thấy ou
(tât cả) (tous).
- Nữa, nữa.
- Tập cho đều nhau.
- Bay đềm mau quá.
- Không được.
- Rập-ràng chưa được hẳn hoi.
cadence se dit aussi gíp-giàng.
- Mau nữa lên, nữa lên.

- Thấy đội bảo tập chỗ này lại.

- Tôi muốn cho ai cũng phải
đềm cho mạnh.
- Chậm tí nữa.
- Mau quá.
- Không được đều-nhau.
- Không được mạnh mẽ.
- Đềm cho lớn hơn nữa.
- Lúc đi đứng có gục đầu xuống.

- Đề tay trái vung-ve.

- Bàn tay nắm-lại (fermés)
phải đưa cao ngang hông.
- Đứng (ne pas) đứng (debout)
sát-vào với nhau.

— Il faut vous rassembler plus vite.

— Allons ! ne bougez plus !

— Marchez au pas ! Tous !

— Comptez à haute voix.

— Il faut faire demi-tour le corps droit.

— Numéro un, lève la tête.

— Numéro deux, tu es trop penché en arrière.

Numéro trois, ferme le bec de la crosse.

— Sergent, fais remettre la baïonnette au fourreau.

Cát tu n'es pas aligné.

— Tu es trop sorti.

— Rụng, tu es trop rentré.

— Sergent, toute la gauche de ta section est trop en arrière.

— Faites vos observations à voix basse.

— Vous faites trop de bruit.

— Je ne veux pas vous entendre.

— Maintenant, ne bougez plus.

— Caporal, donne de temps en temps la cadence.

— Il n'y a pas assez d'énergie dans les mouvements.

Phải nhóm lại cho mau hơn nữa.

Thôi, đừng dưng-dậy, *ou* thôi, đừng cựa-cậy.

Hết thấy phải đi cho đều.

Đếm cho to lên n.

Hễ trở mặt về phía sau, thì mình phải cho thẳng.

Sô một, ngửa mặt lên.

Sô hai, mảy đứng-ngả (penché) về đằng-sau quá.

Sô ba, khép cái báng súng lại.

Thấy đội, thấy bảo dứt lưỡi-lê vào vỏ.

Cát, mảy đứng không thẳng hàng.

Mảy đứng thò-ra quá.

Rụng, mảy đứng thụt-vào quá.

Thấy đội, cả bọn (troupe) về bên tay trái ngũ (section) thấy (toi) đứng lùi vào quá.

Bảo gì, thì bảo bé (doucement) chứ.

Thấy làm rầm-rầm quá!

Làm gì, thì làm bé, đừng để tôi nghe-thấy.

Bây giờ, thì đừng cựa cậy nữa.

Chú cai, thỉnh-thoảng phải đếm mà đi cho đều.

Tập chưa được mạnh-mẽ.

— Il faut que l'homme de base marche toujours à quatre pas derrière le chef de section.

— Sergent, fais exécuter à ta section un feu de salve à 600 mètres.

— Tu n'as pas indiqué à tes hommes le point à viser.

Par exemple :

L'arbre... là-bas,

le poteau,

La porte de la maison blanche,

la fenêtre,

le côté droit de la maison,

le petit buisson à droite du

village,

le cocotier,

le grand tamarinier,

l'aréquier,

le grand tombeau qui est sur la colline,

la porte de la pagode,

le pied de la digue à côté des bambous,

.....
Levez la tête en marchant.

— Marchez les jarrets tendus, le corps droit.

— Dans les changements de direction tournez la tête du côté du chef de la section.

— Le talon de la crosse à côté de la pointe du pied droit.

— Vên, ton fusil est trop penché en avant.

MAN. TIR.

Người dẫn-đường phải đi sau người làm dấu trong ngũ bôn bước.

Thấy đội, bảo trong ngũ thấy bản một lượt chừng sáu trăm thước.

Thấy không bảo người-ta cái chỗ mà ngắm.

Thí-dụ như :

Cái cây... kia kia,

cây cột,

cửa cái nhà trắng,

cái cửa sổ,

phía bên hữu cái nhà,

cái bụi nhỏ ở bên hữu làng,

cây dừa,

cây me lớn,

cây cau,

cái mỏ lớn ở trên núi,

cái cửa đình,

chân đê ở cạnh bụi tre,

.....
Đi, thì ngửa mặt lên.

Đi, thì kheo cho thẳng mình cho thẳng.

Khi đổi hướng, thì quay mặt về người làm dấu ngũ.

Cái gót máng súng phải để về dấu bản chân phải.

Vên, súng máy ngã về đằng-trước quá.

2

— Allonge le bras droit.

— Tuc, ton bras droit est trop ployé.

Tinh, la pointe de la baïonnette à hauteur de l'œil.

Luc, la main droite à la hanche.

— Joignez les talons.

— Le pied droit plus en arrière.

Lâm, ouvre la pointe du pied gauche.

Bính, ferme la pointe du pied droit.

Fléchissez sur les jambes, tous !

Lancez vivement l'arme.

Plus fort !

Pointez plus haut.

Pointez plus bas.

Manceuvrez avec plus de vivacité.

— Tiệp, il faut renvoyer la main gauche dans le rang plus vite.

— Ce matin exercice : école du soldat.

— Ce soir école de section.

— Pendant la première pause, travail individuel.

Sergent, montre d'abord le mouvement à tes hommes.

— Bien, maintenant laisse les s'exercer tout seuls, sans faire de commandement.

Duỗi cánh tay phải ra.

Túc, cánh tay phải máy khuỳnh-ra quá.

Tinh, để mũi lê vừa ngang mắt.

Lục, để tay phải ngang háng. (ou hông).

Đừng khép gót chân lại.

Chân phải thật về sau ít nữa.

Lâm mở đầu bàn chân trái ra.

Bính, khép đầu bàn chân phải lại.

Giún kheo xuống tất-cả.

Đưa súng đi cho mau.

Mạnh nữa lên.

Đưa cao nữa lên.

Đưa thấp nữa xuống.

Tập, cho mạnh mẽ hơn nữa.

Tiệp, phải đưa tay trái vào hàng cho nhanh hơn nữa.

Sáng hôm nay dạy mây miêng sơ học.

Chiều hôm nay dạy cả ngũ.

Trong hiệp thứ nhất thì dạy riêng (particulièrement) từng (chaque) người.

Thấy đội tập thế nào, thì làm cho người-ta xem.

Được ; bây giờ để chúng nó tập-lầy, đừng bảo gì sôt.

— Lorsqu'ils sauront bien le mouvement, alors tu commanderas.

— Tu n'as pas assez de patience.

— Ce n'est pas comme cela qu'il faut faire.

— Tu as mal expliqué le mouvement.

— C'est pour cela que les hommes l'exécutent mal.

Khi nào, chúng nó đã biết tập, thì thấy sẽ bảo.

Thấy không được chịu-khó mây.

Không phải làm như thế.

Thấy đã bảo sai chỗ tập này.

Vì thế mọi người điều tập sai cả.

Nous avons réuni dans ce paragraphe le plus grand nombre possible d'expressions et d'observations usitées à l'exercice. Pour les appliquer directement à un homme il suffira de faire précéder l'observation que l'on fait du nom de l'homme auquel elle s'adresse ou bien du mot *mây* qui veut dire toi. Si l'un s'adresse à un sergent il faut dire *Thấy đội* et à un caporal *Chú cai*. Nous n'avons pas parlé intentionnellement de n° matricule des tirailleurs. Nous ne pouvons encourager l'usage d'appeler les tirailleurs par leur numéro ; avec un peu de bonne volonté un gradé sérieux aura vite fait d'apprendre le nom de ses hommes et de s'en servir pour les appeler. Il leur évitera aussi une petite humiliation bien inutile.

LA REVUE EN ARMES.

LẬP BINH CẢ KHÍ GIỚI

— Si un officier te parle, tu dois rester immobile.

— Sais-tu ce que c'est qu'un officier supérieur ?

— Non, mon capitaine.

— C'est un officier qui a plus de trois galons.

— As-tu compris ?

— J'ai compris.

— Celui qui a quatre galons est un commandant.

— Tu dois lui répondre : oui mon commandant.

— Celui qui a cinq galons est un colonel.

— Tu dois lui répondre : oui mon colonel.

— Le général de brigade a deux étoiles à la place des galons.

— Le général de division en a trois.

— Si un général te parle, il faut répondre : Oui, mon général.

— Il ne faut pas baisser la tête lorsque un chef te parle.

— Tu n'es pas bien tenu.

— Ton pantalon est déchiré et ton veston est décousu.

Nêu quan trên nói mây mây, thì mây phải đứng im.

Mây có biết ông nào là quan bề trên không ?

Bẩm không.

Ông nào có hơn ba khoanh vàng (or).

Mây có hiểu không ?

Bẩm tôi có hiểu.

Ông nào có bốn khoanh vàng là ông quan tư.

Mây phải trả lời mây ông ấy rằng « *Oui, mon commandant* ».

Ông nào có năm khoanh vàng thì là ông quan năm.

Mây phải trả lời mây ông ấy rằng : *Oui, mon colonel*.

Ông quan sáu có hai sao không có khoanh.

Ông quan bảy có ba sao.

Nêu ông quan sáu nói với mây, thì mây phải trả lời rằng : *Oui, mon général*.

Khí quan bề trên nói mây mây thì mây không nên cúi đầu xuống.

Mây ăn mặc không được tử tế.

Quần mây thì rách, áo mây thì đứt chỉ

— Tes mains sont sales.
— Tu ne t'es pas lavé les oreilles ce matin.
— Quand on vient à la revue il faut avoir les effets propres et aussi :

le corps,
le visage,
les yeux,
les oreilles,
les dents,
les mains,
les pieds,
les cheveux,
la tête.

— Il faut se laver (1) toutes les parties du corps.

— Un bon soldat doit toujours être propre.

— Caporal Nam, ce soir à cinq heures, tu rassembleras ton escouade en grande tenue et en armes.

Je veux en passer la revue.

— Il faut que les effets soient bien ajustés.

— Les vestons et pantalons bien propres.

— Le col du veston bien fermé et droit.

Tay mảy bẩn.
Sáng hôm nay mảy không rửa tai.
Khi vào diêm, thì phải có quần áo sạch sẽ và cả :

minh,
mặt,
mắt,
tai,
răng,
tay,
chân,
tóc,
dầu.

Phải tắm rửa cả và mình.

Người lính tử tề thì sạch-sẽ luôn.

Chú cai Nam, chiều hôm nay năm giờ, chú phải hội quân trong thập chú lại, cho có đủ đồ, quần áo và khí giới.

Tao muốn diêm qua.

Phải mặc đồ cho vừa-vặn.

Quần áo cho sạch.

Cổ áo gài cho khít và thẳng.

---

(1) — *Rửa*, se laver, s'emploie pour toutes les parties du corps sauf pour les cheveux et la tête où l'on se sert de *gội* qui veut dire « se laver » mais qui ne s'applique pas au nettoyage des parties du corps ci-dessus désignées.

— Les numéros bien cousus et à égale distance du milieu du col.

— Je verrai aussi les armes et l'équipement.

— Que les bretelles de fusil soient astiquées et brillantes.

— Tu t'assureras que les hommes sont bien coiffés.

— Que leurs turbans sont propres.

— Certains tirailleurs mettent pour la revue des turbans sales.

— Pour une revue, le soldat doit mettre sur lui ce qu'il a de plus neuf.

— Il ne faut jamais se présenter devant un chef dans une tenue négligée.

— C'est honteux pour un soldat.

— La première qualité doit être la propreté.

— Chacun doit avoir l'amour-propre d'être mieux tenu que tous ses camarades.

— Voilà à quoi l'on reconnaît le bon soldat.

— Caporal, tu diras tout cela à tes hommes avant la revue.

— Je donnerai des permissions à ceux dont je serai satisfait.

— As-tu bien compris tout ce que je t'ai dit ?

Sô phải khâu cho kĩ và ở hai bên cổ áo cho đều.

Tao cũng khám cả khí giới và khí cụ.

Dây đai súng phải đánh cho láng cho sáng.

Mày phải coi lính, sửa sang khăn chúng nó phải cho sạch.

Khăn chúng nó phải cho sạch.

Có nhiều lính khi điễm đội những khăn bẩn.

Lúc điễm thì lính phải ăn mặc những quần áo tốt nhất.

Chẳng hề khi nào dên trước mặt quan thấy mà ăn mặc sơ-sài.

Người lính như thế thì xấu hổ.

Sự cần nhât là phải ở sạch sẽ.

Mỗi người lính phải biết sự sạch sẽ hơn chúng bạn là tử tề.

Thê thì biết là người lính tử tề.

Chú cai, trước khi điễm thì phải bảo lính các điều ấy.

Mày dứa nào tao bằng lòng có xin phép tao cho.

Mày có hiểu rõ các điều tao đã nói không ?

— Tache que je sois content de la tenue de ton escouade.

— Clairon, sonne le « garde à vous ».

— Lun, ton col blanc est sale.

— Tu n'as pas nettoyé les cuivres de ton chapeau.

— Tu es mal habillé.

— Ton col n'est pas ajusté.

Tu es mal peigné.

— Ton veston ferme mal.

— Tes cartouchières sont sales.

— Sang, où est ton portesabre ?

— Il est décousu, je n'ai pas pu le mettre.

— La couverture de ton bidon n'est pas lavée.

— Où est le bouchon de ton bidon ?

— Je l'ai perdu hier.

— L'as-tu dit à ton caporal ?

— Non, mon capitaine.

— Il faut toujours prévenir ton caporal, si tu perds quelque chose.

— Ton fusil est rouillé.

— Tu ne l'as pas bien nettoyé.

— Tu seras puni.

— Un bon soldat, doit toujours avoir son fusil propre.

Mày phải lo lắng cho lính trong thập máy ăn ở sạch sẽ cho tạo bằng lòng.

Kèn! thổi kèn « đứng mã binh. »

Lun, cổ áo trắng máy bẩn.

Mày không đánh những miếng đồng ở nón máy.

Mày ăn mặc không lịch sự.

Cổ áo máy không sửa cho từ tề.

Đầu máy chải giồi.

Áo máy gài giồi, ou áo máy cài giồi.

Những bao đạn của máy bẩn ?

Sang, đai gươm của máy ở đâu ?

Bầm nó sút chỉ, tôi không đeo được.

Cái áo binh nước của máy không giặt.

Cái nút binh của máy ở đâu ?

Bầm tôi đánh mặt hòm qua rồi.

Mày đã nói máy chủ cai máy chưa ?

Bầm quan lớn chưa.

Nêu máy có mặt cái gì thì phải trình máy chủ cai máy.

Súng máy sét cả.

Mày không đánh kĩ.

Mày sẽ phải phạt.

Người lính từ tề thì phải có súng sạch sẽ luôn.

— Quel est le numéro de ton fusil ?

Est-ce que ton bidon est en bon état.

Non, il est percé ?

— Il faut l'envoyer en réparation.

— Ton pantalon est trop long.

— Tu as le cou et les oreilles sales.

— Allons, lève la tête quand je te parle.

— Pour la prochaine revue, je ne veux plus avoir d'observations à faire.

Sô súng mảy sô mảy ?

* Cái bình nước của mảy có tốt không ?

Bẩm không, nó thủng .

Phải đem đi chữa đi.

Quần mảy giải quá.

Cổ và tai mảy bẩn.

Hè, lúc tao nói thì phải ngửa mặt lên.

Đền bận (une fois) điếm (revue) sau (prochaine) thì tao không muốn phải bảo gì nữa.

5°

LES GRADES

Un soldat.
Un cavalier.
L'escouade.
La section.
La compagnie.
Le bataillon.
Le régiment.
La dixième compagnie.
Le deuxième bataillon.
Le troisième régiment.
Le jeune soldat.
L'ancien soldat.

NHỮNG CHỨC

Một người lính.
Một người lính kỵ mã.
Thập quân.
Ngũ quân.
Đội quân.
Vệ quân.
Cơ quân.
Đội quân thứ mười.
Vệ quân thứ hai.
Cơ quân thứ ba.
Người lính mới.
Người lính cũ.

Le tirailleur de 2 ^e classe.	Người lính tập hạng hai.
Le tirailleur de 1 ^{re} classe.	Người lính tập hạng nhứt.
Le caporal.	Người cai.
Le sergent annamite.	Thầy đội an-nam.
Le sergent français.	Thầy đội tây.
Le sergent de 1 ^{re} classe.	Thầy đội hạng nhứt.
Le sergent-fourrier.	Thầy đội thợ lại.
Le sergent-major.	Đội nhứt.
L'adjutant.	Quan một (un) khoanh (galon) bạc (argent.)
Le galon.	Cái khoanh.
Le galon d'or.	Cái khoanh vàng.
Le galon d'argent.	Cái khoanh bạc.
Le sous-lieutenant.	Ông quan một (sous entendu galon d'or etc. . . . . pour les autres grades.)
Le lieutenant.	Ông quan hai.
Le capitaine.	Ông quan ba.
Le chef de bataillon.	Ông quan tư.
Le lieutenant-colonel.	Ông quan năm hai khoanh bạc ba khoanh vàng.
Le colonel.	Ông quan năm.
Le général de brigade.	Ông quan sáu.
Le général de division.	Ông quan bảy.
Le général commandant en chef.	Ông quan nguyên súy.
Commander.	Coi ou cai trị.
L'adjutant a un galon d'ar- gent.	Quan một khoanh bạc có một khoanh bạc.
Le sous-lieutenant a un galon d'or.	Ông quan một có một khoanh vàng.
Le lieutenant deux galons d'or.	Ông quan hai có hai khoanh vàng.
Le capitaine, trois.	Ông quan ba, thì ba khoanh,
Le commandant, quatre,	Ông quan tư, thì bốn.

Le lieutenant-colonel a trois galons d'or et deux galons d'argent.

Le colonel, cinq galons d'or.

Le général de brigade a deux étoiles.

Le général de division trois étoiles.

Le caporal commande l'escouade.

Le sergent, la demi-section.

Le sous-lieutenant et le lieutenant, la moitié de la compagnie.

Le capitaine commande la compagnie.

Le chef de bataillon, le bataillon.

Le colonel est le chef du régiment.

Le général de brigade commande deux ou trois régiments.

Le général de division commande quatre, cinq ou six régiments.

— La section est le quart de la compagnie.

— L'escouade est le quart de la section.

Il y a quatre escouades dans une section.

— Il y a quatre sections dans une compagnie.

— Dans un bataillon il y a quatre compagnies,

Ông quan năm *lieutenant-colonel* có ba khoanh vàng và hai khoanh bạc.

Ông quan năm, thì năm khoanh vàng.

Ông quan sáu có hai sao.

Ông quan bảy thì ba sao.

Người cai coi thập quân.

Thấy đội thì coi nửa ngũ.

Ông quan một và ông quan hai, thì coi nửa đội quân.

Ông quan ba coi cả đội quân.

Ông quan tư coi cả vệ quân.

Ông quan năm đứng đầu cơ quân.

Ông quan sáu coi hai ba cơ quân.

Ông quan bảy thì coi bốn, năm, sáu cơ quân.

Ngũ quân thì là một góc đội quân.

Thập quân là một góc ngũ quân.

Trong một ngũ quân thì có bốn thập.

Trong một đội quân thì có bốn ngũ quân.

Trong một vệ quân có bốn đội,

— Dans un régiment, il y a quatre bataillons.

Trong một cơ quan thì có bốn vệ.

6°

CONVERSATION AVEC UN GRADÉ

NÓI CHUYỆN VỚI CHỨC VIỆC.

Sergent, comment t'appelles-tu?

Thấy đội, tên thấy là gi.

— Je m'appelle Nguyễn-van-Cung.

Bầm, tên tôi là Nguyễn-van-Cung.

— De quelle province es-tu?

Thấy ở về tỉnh nào ?

— De la province de Lang-son.

Bầm tỉnh Lang-son.

— En quelle année es-tu entré au service?

Thấy vào lính từ (depuis) năm nào (année quelle)?

— En mil huit cent quatre-vingt-dix-sept.

Bầm, từ năm một nghìn tám trăm chín mươi bảy.

— Tu as donc maintenant six ans de service?

Bây giờ thấy đã được sáu năm lính rồi.

— J'aurai six ans de service dans trois mois.

Bầm còn (encore) ba tháng nữa thì tôi mới được sáu năm.

— Es-tu sergent de première classe.

Thấy, có phải là đội nhất không ?

Pas encore.

Bầm chưa.

— Je sais que tu as de bonnes notes.

Tao biết mày có lý lịch tốt.

— Continue à bien servir et je te proposerai.

Cứ làm việc tử tế, thì tao sẽ tư cho.

— Je ferai tout mon possible.

Bầm tôi sẽ làm hết sức.

— A quelle section es-tu?

Mày ở ngũ nào ?

— Je suis à la quatrième section.

Bầm tôi ở ngũ thứ tư.

Combien as-tu d'hommes sous tes ordres.

— J'en ai vingt et un dont deux caporaux.

— Il y a cinq soldats de 1re classe.

— Un clairon et 15 soldats de 2e classe.

— Parmi les soldats de 2e classe il y a trois recrues incorporées le mois dernier.

— Deux soldats de 1re classe vont rengager pour trois ans.

— Deux sont libérables le mois prochain.

— Le caporal Tien aura fini dans deux mois quinze ans de service.

— Comment s'appelle l'autre caporal de ta section?

— Il s'appelle Nghiêm.

— Es-tu content de lui?

— Pas beaucoup, il est très paresseux.

Il ne s'occupe pas de ses hommes.

— Je suis obligé de lui faire souvent des observations.

— Il a beaucoup de punitions.

— Il a été puni deux fois pour avoir découché, une fois pour avoir joué de l'argent avec ses hommes,

Mày có bao nhiêu lính trong ngũ?

Bẩm tôi có hai mươi một người mà lại hai người là cai.

Có năm người lính hạng nhất.

Một người lính kèn và mười lăm người lính hạng nhì.

Trong mấy tên lính hạng nhì có ba tên mới điển tháng trước.

Hai người lính hạng nhất sắp (être sur le point de) đăng thêm ba năm nữa.

Còn (encore) hai tên dền tháng sau thì mãn-hạn.

Chú cai Tiên còn hai tháng nữa thì mãn-hạn mười lăm năm lính.

Còn người cai nữa trong ngũ thấy tên là gì;

Bẩm tên là Nghiêm.

Thấy có bằng lòng nó không?

Bẩm tôi không bằng lòng lắm, vì nó làm biếng.

Nó không coi sóc lính nó.

Thường (souvent) tôi phải mắng nó luôn.

Nó phải phạt nhiều lắm.

Nó đã bị phạt hai lần vì trồn đi ngũ ngoài, và một lần nữa tại (à cause que) đánh bạc mây lính nó,

— Il fume l'opium.
— Bien : tu lui diras de changer de conduite.

— Un gradé doit toujours donner le bon exemple à ses hommes.

— Autrement, il ne peut pas se faire obéir.

— D'ailleurs, s'il continue à mal faire son service je le punirai sévèrement.

— Dis-lui de faire attention.

— Je ne veux plus avoir d'observations à lui faire.

As-tu un maçon dans ta section ?

Il y en a un, mais il n'est pas très adroit.

— As-tu un charpentier ?

— Oui, celui-là connaît bien son métier.

— Il était charpentier avant d'être tirailleur.

— Saurait-il faire une voiture à bœufs ?

— Certainement tous les charpentiers de ce pays connaissent cela.

— Dis-lui de venir me trouver de suite.

— Sais-tu faire une voiture à bœufs ?

— Oui, je puis en faire une.

— Est-ce qu'il y a au magasin le bois nécessaire ?

Nó ăn thuốc phiện.
Ừ; thấy bảo nó phải chữa (se corriger) đi.

Người chức việc phải làm gương tốt cho lính luôn.

Không thì, không bảo chúng nó được.

Vả lại, nếu nó còn làm việc nó không ra gì, thì tôi sẽ phạt nó nặng.

Bảo nó liệu-hỗn.

Tao không muốn răn-mắng nó nữa.

Trong ngũ thấy có người thợ nề nào không ?

Bẩm có một người, song không khéo lắm.

Có thợ-mộc không ?

Bẩm có, người này rồi lắm.

Trước khi vào lính thì nó làm thợ-mộc.

Nó có biết làm xe bò không ?

Bảo có các thợ mộc xứ này biết làm cả.

Bẩm nó đến tìm tôi ngay (de suite).

Mày có biết làm xe bò không ?

Bẩm có, tôi làm được.

Ở kho có gỗ cần dùng không ?

— Je ne sais pas.	Bầm, tôi không biết.
— Vas voir et reviens me rendre réponse.	Đi xem, rồi về nói mày tao.
— Il n'y a pas ce qu'il faut pour construire les roues.	Bầm không có gỗ làm bánh xe.
— Il faudrait acheter deux piastres de bois.	Phải mua hai đồng bạc gỗ.
— Tiens, les voilà, achète ce qu'il faut.	Này, bạc đây này, đi mua cái gì cần, thì mua.
Dans combien de jours auras-tu fini.	Độ mấy ngày thì mày sẽ làm xong?
— Dans dix jours.	Bầm độ mười ngày.

7°

LA REVUE DE DÉTAIL,
LES EFFETS

KIỂM ĐỒ THƯỜNG DÙNG,
QUẦN ÁO

— On va te distribuer des effets.	Rồi sắp phát quần áo cho mày.
— Un veston de flanelle.	Một cái áo nỉ.
— Deux pantalons blancs.	Hai cái quần trắng.
— Un pantalon kaki.	Một cái quần vàng.
— Un turban noir.	Một cái khăn thâm (1).
— Deux ceintures rouges.	Hai cái dây lưng đỏ.
— Un chapeau.	Một cái nón.
— Une couverture.	Một cái chăn.
— Une courroie de manteau.	Một cái dây chần.
— Une boîte à graisse.	Một hộp mỡ.

---

(1). Le mot *noir* quand il s'agit d'effets se traduit par *thâm* ; mais habituellement le nom de la couleur est *den*. On dira : *Con chó den, le chien noir*.

— Un ceinturon.
— Un fusil.
— Une épée-baïonnette.
— Ce soir à quatre heures
revue de détail.

— Montre-moi ton veston
blanc.

— Montre-moi ton veston
kaki.

Va chercher ton fusil.

Il n'est pas propre.

— L'intérieur du canon est
rouillé.

— Où est ton quart ?

— Il n'est pas matriculé.

— Tu as perdu ta couver-
ture.

— Ce soir les caporaux d'es-
couade surveilleront les hommes.

— Il faut que les effets soient
propres.

— Bien matriculés.

— Les musettes bien lavées

— Il faut que les turbans
soient propres.

— Tout homme négligé sera
puni.

— Où est ton chapeau ?

— Où est ton mouchoir ?

— Tu laveras ton turban qui
est très sale.

— Fais-moi voir ton quart.

— Tous tes effets sont sales.

Một cái dây lưng già.

Một khẩu súng.

Một cái lưỡi lê.

Chiều hôm nay bốn giờ, kiểm
(examiner) đồ (objets) thường
(habituellement) dùng (servir).

Đưa cái áo trắng mày tao
xem.

Đưa cái áo vàng mày tao xem.

Đi lấy khẩu súng của mày.

Nó bẩn.

Trong lòng súng sét cả.

Cái bát sắt (bol en fer) của
mày ở đâu ?

Nó không có đóng sò.

Mày đã đánh mất cái chặn
của mày.

Chiều hôm nay chú cai phải
coi quân trong thập cho tử tề.

Quần áo phải cho sạch sẽ.

Phải đóng sò cho kĩ.

Túi phải giặt cho sạch.

Khăn phải cho sạch sẽ.

Người nào không ăn mặc kĩ-
lưỡng thì sẽ phải phạt.

Cái nón mày ở đâu ?

Khăn mũ của mày ở đâu ?

Khăn mày bẩn lắm, thì mày
sẽ giặt đi.

Đưa cái bát sắt tao xem.

Đồ của mày bẩn cả.

- Essaie ce veston blanc.   Mặc thử cái áo trắng này xem.
— Boutonne-le.   Gài cúc lại.
— Il est trop court.   Ngắn quá.
— Les manches sont trop   Tay dài quá.
longues.   Cuồn chồn mày lại.
— Roule ta couverture.   Sáng hôm này mày lãnh mày
— Combien as-tu touché de   cái áo trắng?
vestons blancs ce matin.   Bầm, một cái mà thôi.
— Un seul.   Mày có cả đồ không?
— As-tu tous tes effets?   Thừa thầy không, tôi còn
— Non sergent, il me manque   thiếu dép và sà-cạp.
mes sandales et mes jambières.   Không thiếu gì nữa à?
— Il ne te manque pas autre   Mày phải đánh bao-dạn của
chose?   mày; nó không được sạch lắm.
— Tu astiqueras tes cartou-
chières; elles ne sont pas très
propres.

DEUXIÈME PARTIE

LEÇONS DE CHOSES

L'ÉCOLE.

NHÀ HỌC OU TRÀNG HỌC

La maison de l'école.
La salle d'école.
L'élève.
Le professeur.
Le banc.
La table.
Le tableau noir.
La craie.
Le torchon.
Le cahier.
Le papier blanc.
Le livre.
Le porte-plume.
Le crayon.
Le pinceau.
L'encre.
L'encrier.
Enseigner.
Apprendre.
Lire.
Écrire.
Compter.
— Sais-tu lire ?
— Comprends-tu le français.

— Oui, un peu.
— Comment appelles-tu ceci ?
— C'est un encrier.
— Qu'as-tu fait de ton porte-plume.
— Du silence !

Cái nhà học.
Lớp học.
Người học trò.
Thầy giáo.
Cái ghế ngồi.
Cái bàn.
Cái bảng đen.
Phân viết (plâtre écrire).
Khăn lau bảng.
Tập giấy ou quyển vở viết.
Giấy trắng.
Quyển sách.
Cái quản bút.
Cái bút chì (plume plomb).
Cái bút an-nam ou cái bút vẽ.
Mực.
Cái lọ mực (vase encre).
Dạy học.
Học.
Đọc sách.
Viết.
Tính ou đếm.
Mày có biết đọc không ?
Mày có hiểu tiếng langsa không ?
Bầm, tôi có hiểu một ít.
Cái này mày gọi là gì ?
Bầm, cái lọ mực.
Mày để cái quản bút làm gì ?

Nin đi.

— A qui est ce livre ?
— Je sais lire et écrire le quoc-ngu.

— Chaque jour les tirailleurs vont une heure à l'école.

— Écoute-bien ce que l'on t'apprend.

— Si tu veux passer caporal, il faut apprendre le français.

— Prononce bien.

— Parle clairement.

— Parle plus fort.

— Ouvre la bouche en parlant.

— Sais-tu écrire ?

— Sais-tu lire un peu le quoc-ngu ?

— Je sais le lire un peu.

— Où est ton cahier ?

— Il est fini.

— Donne-moi une feuille de papier.

— Va chercher quelques morceaux de craie.

— Sais-tu compter ?

Connais-tu les quatre règles ?

— Nomme-les moi.

Ce sont :

l'addition ;

la soustraction ;

la multiplication ;

la division.

— Je connais les trois premières règles, mais je ne connais pas encore la division.

Quyền sách này của ai ?
Tôi biết đọc và biết viết chữ quoc-ngữ.

Mỗi ngày lính tập đi học một giờ.

Mày hãy nghe cho rõ cái người ta dạy mày.

Nên mày muốn được làm cai, thì phải học tiếng langsa.

Đọc cho rõ.

Nói cho rõ.

Nói to nữa lên.

Khi nói thì mở miệng ra.

Mày có biết viết không ?

Mày có biết đọc chữ quoc-ngữ ít nào không ?

Bẩm, tôi biết đọc một ít.

Vở của mày ở đâu ?

Bẩm hết rồi.

Đưa cho tao một tờ giấy.

Đi lấy vài miếng phân.

Mày có biết tính không ?

Mày có thuộc bốn phép tính không ?

Kể tao xem nào ?

Bẩm, là những phép này :

phép cộng (règle réunir) ;

phép trừ (règle retrancher) ;

phép nhân (règle multiplier) ;

phép chia (règle partager).

Bẩm tôi chỉ biết ba phép mà thôi, còn phép chia tôi chưa biết.

LA NUMÉRATION.

SỰ ĐÊM

1° Nombres cardinaux.

Un.
Deux.
Trois.
Quatre.
Cinq.
Six.
Sept.
Huit.
Neuf.
Dix.
Onze.
Douze.
Treize.
Quatorze.
Quinze.

Những phép đếm mà đếm.

Một.
Hai.
Ba.
Bốn.
Năm.
Sáu.
Bảy.
Tám.
Chín.
Mười.
Mười một.
Mười hai.
Mười ba.
Mười bốn.
Mười lăm.

Vingt.
Vingt et un.
Vingt-deux.
Vingt-trois.
Vingt-quatre.

Hai mươi (1).
Hai mươi một (2).
Hai mươi hai.
Hai mươi ba.
Hai mươi tư (3).

(1) — Lorsque le nombre « mười » *dix* est multiplié par un autre comme dans 20, trente, quarante, etc... il perd son accent grave et s'écrit simplement *mười*.

(2) — Le nombre *một* un, qui s'écrit ainsi lorsqu'il est isolé perd son point sous l'o et prend un accent aigu lorsqu'il figure dans les nombres à partir de 20. Exemple : 31 ba mươi *một*.

(3) — Le nombre quatre, *bốn* s'écrit le plus souvent par *tư* lorsqu'il est employé à partir de 20 et après la dizaine. Exemple : *tư* 54 se traduira *năm* mười *tư* au lieu de « *năm* mười *bốn* ».

Vingt-cinq.	Hai mươi nhăm (1).
Vingt-sept.	Hai mươi bảy.
Trente.	Ba mươi.
Trente-cinq.	Ba mươi nhăm.
Quarante.	Bôn mươi.
Quarante-cinq.	Bôn mươi nhăm.
Cinquante.	Năm mươi.
Soixante.	Sáu mươi.
Quatre-vingt,	Tám mươi.
Quatre-vingt-dix.	Chín mươi.
Cent.	Một trăm.
Cent dix.	Một trăm mươi.
Cent onze.	Một trăm mười một.
Cent vingt.	Một trăm hai mươi.
Cent quarante.	Một trăm bốn mươi.
Cent quarante trois.	Một trăm bốn mươi ba.
Deux cent.	Hai trăm.
Trois cent.	Ba trăm.
Quatre cent.	Bôn trăm.
Mille.	Một nghìn.
Mille un,	Một nghìn một.
Mille quarante.	Một nghìn bốn mươi.
Mille quarante-trois.	Một nghìn bốn mươi ba.
Mille cinq cent.	Một nghìn năm trăm ou một nghìn rưỡi.
Mille huit cent quarante-deux.	Một nghìn tám trăm bốn mươi hai.
Deux mille.	Hai nghìn.
Trois mille.	Ba nghìn.
Sept mille deux cent cinquante.	Bảy nghìn hai trăm năm mươi ou rưỡi.
Dix mille.	Mười nghìn ou một vạn.

---

(1) — De même à partir de 20, le nombre cinq se traduit le plus souvent par *nhăm* au lieu de *lăm*, après la dizaine.

Cent mille.
Un million.

Một ức.
Một triệu.

2° NOMBRES ORDINAUX.

NHỮNG PHÉP ĐỂ CHỈ THỨ TỰ
(LES NOMBRES POUR INDI-
QUER RANG)

Le premier.
Le second.
Le troisième.
Le quatrième.
Le cinquième.
Le septième.
Le dixième
Le quatorzième
Le quinzième
Le vingtième
Le vingt-cinquième
Le trentième
Le centième
Le cinq centième
Le millième
.....

Thứ nhất ou thứ nhất.
Thứ hai.
Thứ ba.
Thứ tư.
Thứ năm.
Thứ bảy.
Thứ mười.
Thứ mười bốn.
Thứ mười lăm.
Thứ hai mươi.
Thứ hai mươi năm.
Thứ ba mươi.
Thứ một trăm.
Thứ năm trăm.
Thứ một nghìn.
.....

3° NOMBRES FRACTIONNAIRES

SỐ LẼ

Un demi.
Un tiers.
Un quart.
Trois cinquièmes.

Douze quinzièmes.

Vingt-et-un trente cinquièmes.

Một nửa.
Một góc ba.
Một góc tư.
Ba phần năm (trois parties cinq).
Mười hai phần mười lăm (douze parties quinze).
Hai mươi một phần ba mươi năm,

Quarante soixantièmes
Un centième
etc.....

Bốn mươi phần sáu mươi
Một phần trăm.
.....

10°

L'HEURE

NÓI VỀ GIỜ.

Quelle heure est il ?
je ne sais pas.
Vas voir à l'horloge.
Je ne connais pas l'heure.
Sergent Tich, tu feras la théorie
sur l'heure.
— Conduis les hommes devant
l'horloge.
— Fais les compter de un à
douze.
Un.
Deux.
Trois.
Quatre.
Cinq.
.....
Douze.
— La petite aiguille marque
les heures.
— La grande aiguille indique
les minutes.
— Interroge-les
— Quelle heure est-il main-
tenant ?
— Il est trois heures et demie.

Mày gọi rồi ?
Bầm tôi không biết.
Đi xem cái đồng hồ lớn.
Bầm tôi không biết xem giờ.
Thấy Tich, thấy phải dạy lính
cho biết xem giờ.
Đưa lính ra trước cái đồng
hồ lớn.
Bảo chúng nó đếm từ một
cho đến mười hai.
Một.
Hai.
Ba.
Bốn.
Năm.
.....
Mười hai.
Cái kim con thì chỉ giờ.
Cái kim lớn thì chỉ phút.
Hỏi chúng nó xem.
Bây giờ mấy giờ ?
Ba giờ rưỡi rồi.

— Non, tu te trompes.
— Compte de un à trois.
— Eh bien ? La grande aiguille est sur trois heures.
— Cela fait quinze minutes.
— Chaque numéro pour la grande aiguille vaut cinq minutes.
— Si la grande aiguille est sur sept, combien cela fait-il ?
— Trente-cinq minutes.
— Bien ; et toi Vèn si la grande aiguille est sur deux combien cela fait-il ?
— Dix minutes.
— Bien ; avez-vous tous compris maintenant.
Midi.

Minuit.
Le matin.
Le soir.
L'horloge.

La pendule.

La montre.

Le réveille-matin.

La grande aiguille.
La petite aiguille.
Une heure du matin.

Không, mày nhầm đây.
Đếm từ một đến ba.
Vậy thì, cái kim lớn ở chỗ ba giờ.
Thê, thì là mười lăm phút.
Mỗi một số cái kim lớn chạy, thì có năm phút.
Nếu mà cái kim lớn ở chỗ số bảy thì là bao nhiêu ?
Băm, ba mươi năm phút.
Được, Con mày Vèn nếu cái kim lớn ở chỗ số hai thì là bao nhiêu ?
Băm, mười phút.
Được ; bây giờ bay đã hiểu cả chưa ?

Chưa ou Ban chưa. Lúc chưa. Lúc đứng bóng (moment ombre debout) (cette dernière expression fréquente à la campagne).

Nửa đêm.
Buổi sáng.
Buổi chiều.

Cái đồng hồ lớn (la montre grande).

Cái đồng hồ treo (la montre pendue).

Cái đồng hồ quả quít (la montre qui est grosse comm une mandarine).

Cái đồng hồ báo thức la (montre qui réveille).

Cái kim lớn.
Cái kim con.
Một giờ sáng rồi.

Deux heures du matin.	Hai giờ sáng rồi.
Deux heures de l'après-midi.	Hai giờ chiều.
Sept heures du soir.	Bảy giờ tối.
Huit heures du soir.	Tám giờ tối.
Il est sept heures.	Bảy giờ.
Il sept heures moins un quart.	Kém một khắc dầy bảy giờ.
Il est huit heures et demie.	Tám giờ rưỡi.
Il est neuf heures trois quart.	Chín giờ ba khắc.
Il est midi.	Chưa rồi.
Il est minuit.	Nửa đêm rồi.
Il est neuf heurs dix minutes.	Chín giờ mười phút.
Le réveil a lieu le matin à cinq heures et demie.	Năm giờ rưỡi sáng thì kèn đánh thức dậy.
— L'école se fait à 9 heures du matin.	Chín giờ sáng thì lĩnh học.
— La lecture du rapport a lieu à 10 heures.	Lúc mười giờ thì tập-đọc <i>rapport</i> .
— Le réveil de la journée sonne à deux heures.	Kèn đánh thức ban ngày hai giờ thì thôi.
— L'appel du soir a lieu à 9 heures.	Kèn điểm-binh chín giờ tối thì thôi.
— Clairon ; sonne l'école.	Kèn, thôi kèn đi học.
— L'extinction des feux a lieu à 10 heures du soir.	Mười giờ tối thì thôi kèn tắt lửa.
Clairon ! sonne l'extinction des feux.	Kèn ! thôi kèn « tắt lửa.
— Nous terminons ce chapitre, par quelques locutions de temps, d'un usage courant.	
Demain matin.	Sáng mai.
Après-demain.	Ngày kia.
Ce soir.	Chiều hôm nay.
A midi.	Đền chưa ou Đứng bóng.
Ce matin.	Sáng hôm nay.
Après-demain matin.	Sáng hôm kia.

Cette nuit.	Tôi hôm nay <i>ou</i> đêm hôm nay.
Hier.	Hôm qua.
Hier soir.	Chiều hôm qua.
Hier matin.	Sáng hôm qua.
Avant-hier soir.	Chiều hôm kia.
Avant-hier matin.	Sáng hôm kia.
Tout-à-l'heure.	Chỗ nửa <i>ou</i> lúc nửa.

11°

EN SAMPAN

ĐI THUẬN *OU* ĐI ĐÒ.

Le sampan.	Cái thuyền <i>ou</i> cái đò.
Le canot.	Cái tam ban.
L'aviron.	Cái chèo.
La pagaie.	Cái dầm <i>ou</i> cái chèo con.
Le tolet.	Cái cột chèo.
Le gouvernail.	Cái bánh lái.
Le rameur.	Nường chèo đò.
Ramer.	Chèo thuyền.
Le patron.	Người chủ.
La voile.	Cái buồm.
La voile en jonc.	Cái buồm bằng cỏ.
Le mat.	Cái cột buồm (poteau, voile).
Le vergue.	Cái trục buồm (essieu, voile).
L'avant, la proue.	Mũi thuyền (nez bateau).
L'arrière, la poupe.	Đàng lái.
La cale.	Dưới khoang thuyền.
Le roufle.	Cái mũi thuyền.
Babord.	Cái bên trái (gauche).
Tribord.	Cái bên phải (droite).

Accoster.	Đỗ thuyền.
Pousser.	Chở đi.
Le fleuve.	Sông cái.
La rivière.	Sông con.
L'arroyo.	Lạch.
Le lac.	Cái hồ.
La mare.	Cái ao.
Le marécage.	Đồng lầy.
La rizière.	Cái ruộng.
Le vent.	Gió.
La pluie.	Mưa.
L'orage.	Cơn giông.
Il fait du vent.	Giời gió.
Il pleut.	Giời mưa.
Il tonne.	Có sấm <i>ou</i> giời sấm.
Fixer la perche.	Cắm sào.
Tenir le gouvernail.	Cắm bánh lái.
Virer de bord.	Quay vào bờ.
Aller à contre-courant.	Đi ngược nước.
Suivre le courant.	Theo trong dòng nước chảy.
	Đi xuôi nước.
La marée montante.	Con nước lên.
La marée descendante.	Con nước xuống.
La marée contraire.	Con nước ngược <i>ou</i> con nước ngịch.
	Con nước xuôi.
La marée favorable.	Con nước đứng (la marée debout).
La marée étale.	
La rive droite.	Bên bờ về tay phải.
La rive gauche.	Bên bờ về tay trái.
La marée monte.	Con nước lên.
La marée descend.	Con nước xuống.
Est-ce que tout le monde est là?	Mọi người có ở đây không ?
— A quelle heure la marée commence-t-elle à monter ?	Đến mấy giờ thì nước lên ?

- Dans un quart d'heure.   Một khắc đồng hồ nữa.
— Nous partirons à trois heures.   Ba giờ thì ta đi.
- res.
- Combien as-tu de rameurs ?   Có mấy người lái đò cả-thầy (en tout.) ?
— Il y en a six.   Có sáu người.
— Est-ce que tous savent ramer ?   Chớ thì ai cũng biết chèo không ?
— Il y en a deux qui ne sont pas très-adroits.   Có hai người chèo không được rồi lắm.
— Allons, poussez !   Chở đi.
— Combien de piculs ce sampan peut-il porter ?   Thuyền này mang được bao nhiêu tạ ?
— Il peut porter 200 piculs.   Mang được hai trăm tạ.
— Ramez avec ensemble.   Chèo cho đều nhau.
— Accoste près de cette maison.   Đổ gần vào cái nhà này.
- Longez la rive droite.   Đi theo bên bờ tay phải.
— Demandez s'il y a de l'eau potable.   Hỏi xem có nước uống được không.
— Est-ce que nous sommes loin de Yen-Bay ?   Đây đến Yen-Bay còn xa không ?
— Il faut encore une demi-heure.   Đi-mât độ (il faut) nửa giờ nữa.
Allons ! ramez ferme !   Chèo lên cho mạnh.
Nous allons arriver.   Ta sắp đến rồi o.
Combien pèse le picul ?   Một tạ an-nam cân được bao nhiêu ?
- Il vaut soixante-deux kilos.   Cân được sáu mươi hai cân tay (kilos français)
— Dans ce village, il faut trois gia (paniers) pour faire un picul.   Làng này thì ba thúng được một tạ.
Est-il plus court d'aller à ce village par sampan ou par voie de terre ?   Đi vào làng này thì đi thuyền gần hay là đi bộ gần ?

— Par sampan la route est plus longue car l'arroyo fait des détours.

— Nous avons aussi la marée contraire.

— Eh bien ! allons par terre.

— Caporal, reste avec deux hommes sur le sampan.

— Tu garderas les bagages.

Demain matin à 10 heures tu me trouveras à Luc-Nam.

Je t'attendrai là.

Đi thuyền thì xa vì sông nó khúc ou quanh quéo.

Mà lại (en outre) ngược nước nữa.

Ừ-thê, thì ta đi bộ.

Chú cai ở lại thuyền mây hai người lính.

Mày coi những đồ-dạc.

Mười giờ sáng mai, mày sẽ lại Luc-Nam đón tao.

Tao sẽ đợi mày ở đây.

12°

LA CORVÉE, LES OUTILS.

SỰ ĐI LÀM, NHỮNG ĐỒ KHÍ DỤNG

Le magasin.
La pioche.
La pelle.
La bêche.
La hache.
La scie.
La scie égohine.
La scie passe-partout.
La scie de long.
Le marteau.
Le rabot.
Le villebrequin.
La mèche.
La tarière.
La tenaille.
Le ciseau.

Cái kho.
Cái cuốc.
Cái sên.
Cái sên vuông ou cái mai.
Cái búa.
Cái cưa.
Cái cưa lá liễu ou cái cưa con.
Cái cưa cò.
Cái cưa xẻ.
Cái búa danh.
Cái bào.
Cái khoan.
Cái lưỡi khoan.
Cái khoan vận.
Cái kim
Cái đục.

La lime.	Cái giũa.
La faux.	Cái liêm.
La truelle.	Cái bay thợ nề.
Le rateau.	Cái cào.
La brouette.	Cái xe một bánh (voiture une roue).
L'arrosoir.	Cái thùng tưới (caisse arroser) ou, cái bình tưới.
La dame.	Cái chày nện.
La chaîne d'arpenteur.	Cái dây thước sắt (corde mesurer en fer).
La chaux.	Vôi.
Le ciment.	Vôi si-mo.
Le mortier.	Vôi tam hợp (chaux trois composés).
Le coaltar.	Dầu hắc.
La meule.	Cái khuôn.
Le coupe-coupe.	Con dao đũa.
Le fossé.	Cái hào.
Le bambou.	Cái tre.
Le rotin.	Cái mây.
Le lien.	Cái lạt.
La corde.	Cái dây ou cái thừng.
L'herbe.	Cỏ.
Damer.	Nện dật.
Piocher.	Cuộc dật.
Balayer.	Quét.
Couper.	Cắt ou chặt.
Débroussailler.	Phát.
Laver.	Rửa ou giặt.
Blanchir.	Quét trắng.
Noircir.	Quét đen.
Scier.	Cưa.
Une pelletée.	Một nhát sên.
Le clou.	Cái đinh.

La vis.	Cái đinh ốc.
Raboter.	Bào.
Hacher.	Bỏ bằng búa.
Les copeaux.	Mặt bào.
Fendre.	Chẻ ra.
La clotûre.	Giào.
La haie.	Hàng rào.
Arroser.	Tưới.
Creuser.	Đào.
Le trou.	Cái lỗ.
Le jardin.	Cái vườn.
La plate-bande.	Cái luông đất.
La peinture.	Sơn
La peinture verte.	Sơn xanh.
» noire.	Sơn đen.
» rouge.	Sơn đỏ.
» blanche.	Sơn trắng.
» marron.	Sơn vàng hương.
» jaune.	Vàng.
La vitre.	Mặt kính.
Le mastic.	Giữa gắn kính (colle coller vitre).
Semer.	Gieo hạt.
Repiquer.	Cây.
— Ce soir à deux heures et demie corvée de quartier.	Chiều hôm nay hai giờ rưỡi làm việc trong trại.
— Demain matin travail dans l'intérieur du poste.	Sáng mai làm việc trong trại.
— Les maçons travailleront au mur.	Những thợ nề thì làm tường.
— Va chercher la cible.	Đi lấy một cái bia.
— Va chercher un marteau.	Đi lấy một cái búa đánh.
— Qui a cassé cette brouette ?	Ai đã đánh gãy cái xe một bánh này ?

— Qui est ce qui sait ranger
les paillottes sur les cases ?

— Nettoie-moi cette pelle.

— Va me chercher une ha-
che.

— Va chercher un balai ?

— Où est le bouvier ?

— Où sont tes bœufs ?

— Il faut atteler la voiture à
buffles.

Va chercher un bambou.

— Où as-tu trouvé ce coupe-
coupe ?

— Tu nettoieras cette bê-
che.

— Tu la graisseras ensuite.

Nettoyer le fossé.

Fendre des bambous.

Tresser des nattes.

Attacher avec du rotin.

Lier avec de la corde.

Damer une allée.

Piocher le jardin.

Balayer la cour.

Couper une branche.

Laver le plancher.

Blanchir la chambre.

Noircir le mur.

Sciéer un arbre.

Clouer une caisse.

Raboter une planche.

Hacher du bois.

Enlever des copeaux.

Débroussailler la cour.

MAN. TIR.

Ai biết lợp nhà ?

Lau cái sên này đi.

Đi lấy cho tao một cái búa.

Đi lấy cái chổi.

Người dắt bò ở đâu ?

Bò của mày ở đâu ?

Phải đóng trâu vào xe.

Đi lấy một cái tre.

Mày đã thấy con dao-dựa này
ở đâu ?

Mày sẽ lau cái mai này.

Rồi thì mày bôi-mỡ vào.

Dọn cái hào.

Chẻ tre ra.

Đan cót.

Buộc bằng mây.

Buộc bằng dây.

Nện đường đi.

Cuộc vường.

Quét sân.

Chặt cành cây.

Rửa chân nhà.

Quét trắng cái buồng.

Quét đen cái tường.

Cưa một cái cây.

Đóng đinh một cái hòm.

Bào một tấm ván.

Đẽo gỗ.

Hốt những giãem bào.

Phát dọn trong trại.

Faire une clotûre en bambou.	Rào một cái rào tre. Rào một cái rào nứa (1).
Emonder un arbre.	Tỉa cây <i>ou</i> phát cây.
Lier des branches.	Bó cành cây.
Arroser la pelouse.	Tưới đám cỏ <i>ou</i> tưới vườn cỏ.
Creuser un trou.	Đào một cái lỗ.
Balayer la chambre.	Quét buồng.
Peindre en marron les portes et les fenêtres.	Sơn vàng-hương những cửa và cửa sổ.
— Cette vitre est cassée; il faut la remplacer.	Cái kính này vỡ; phải thay ngay đi.
Fumer le jardin.	Bón vường.
Le fumier.	Phân.
Le fumier de cheval.	Phân ngựa.
Le fumier de bœuf.	Phân bò.

13°

LA MAISON

CÁI NHÀ.

La maison,	Cái nhà.
La toiture,	Cái mái nhà.
Le mur,	Cái tường <i>ou</i> cái vách.
Le plafond,	Cái trần nhà.
Le plancher,	Cái tấm ván.
La porte,	Cái cửa cái.
La fenêtre,	Cái cửa sổ.
La chambre,	Cái buồng.
La brique,	Gạch.
La vérandah,	Cái mái hiên.
La balustrade,	Cái bao-lơn.
La poutre,	Cái giằng nhà.
La solive,	Cái rui.
Le chevron,	Cái kèo nhà.
La colonne,	Cái cột.

(1) *Tre* bambou mâle, *nứa* bambou femelle.

La paillette.	Lá gôi.
La tuile,	Ngói.
La dalle,	Cái đá lót nhà.
La chaux,	Vôi.
Le plâtre,	Phân thạch.
La fondation.	Cái nền nhà <i>ou</i> cái chân trường.
La persienne.	Cái cửa chớp.
La salle à manger.	Cái buồng ăn.
La chambre à coucher.	Cái buồng ngủ.
Le cabinet de toilette.	Cái buồng tắm rửa.
La cloison.	Cái tấm vách.
Les lieux d'aisance.	Nhà xí.
L'écurie.	Cái chuồng ngựa.
La cuisine.	Cái nhà bếp.
Les dépendances.	Nhà dưới.
L'escalier.	Cái thang gác.
Le poulailler.	Cái chuồng gà.
La toiture est en mauvais état.	Cái mái nhà đã nát.
— Ce mur n'est pas solide.	Cái tường này không chắc.
— Il est lézardé.	Nó nứt ra.
— Il penche à droite.	Nó xiêu về bên phải.
— Il faut blanchir le plafond.	Phải quét trắng cái trần nhà.
— Ferme la porte.	Đóng cửa lại.
— Ouvre la fenêtre.	Mở cửa sổ ra.
— Balaye la chambre.	Quét buồng đi.
— Lave la vérandah.	Rửa cái mái hiên đi.
Va chercher des briques.	Đi lấy gạch.
— Cette poutre est pourrie.	Cái giầm nhà này mục.
— Il faut la remplacer.	Phải thay đi.
— Cette colonne est en lim.	Cái cột này bằng lim.
— La paillette est trop vieille.	Lá cũ lắm.
Ces tuiles sont cassées.	Những ngói này vỡ cả.
Va acheter de la chaux.	Đi mua vôi.

Ces fondations ne sont pas assez profondes.

— Il faut laver chaque matin les lieux d'aisance et l'écurie.

— La cuisine est sale.

Cái chân tường này chưa được sâu.

Sáng nào cũng phải rửa nhà sí và chuồng ngựa.

Cái nhà bếp bẩn.

14°

LE JARDIN, LES ARBRES,
LES LÉGUMES

VƯỜN, CÂY CỎI,
RAU CỎ

Le jardin.

La plate-bande.

Les fleurs.

Les fruits.

Les légumes.

L'allée.

L'arbre.

Le tronc.

La racine.

La branche.

L'écorce.

La feuille.

La cime.

La terre.

La mousse.

La pierre.

Le papayer.

La papaye.

Le goyavier.

La goyave.

La salade.

La tomate.

L'oranger.

L'orange.

Vườn.

Cái luông dât.

Hoa.

Quả.

Rau cỏ.

Cái lối đi.

Cái cây.

Cái gốc cây.

Cái rễ cây.

Cái cành cây.

Cái vỏ cây (fourreau del'arbre).

Lá cây.

Ngọn cây.

Đât.

Rêu ou rong rêu.

Cái đá.

Cây đu đủ.

Quả đu đủ.

Cây ổi.

Quả ổi.

Rau sống.

Quả cà chua.

Cây cam.

Quả cam.

Le citronnier.	Cây chanh.
Le citron.	Quả chanh.
La fleur d'oranger.	Hoa cam.
Le pamplemoussier.	Cây bưởi.
La pamplemousse.	Quả bưởi.
Le frangipanier.	Cây hoa đại.
Le caféier.	Cây <i>café</i> .
Le café.	Quả <i>café</i> .
Le bananier.	Cây chuối.
La banane.	Quả chuối.
Le cocotier.	Cây rừa.
La noix de coco.	Quả rừa.
L'aréquier.	Cây cau.
La noix d'arec.	Quả cau.
Le chou.	Bắp cải.
Le piment.	Ớt.
L'ananas.	Quả rừa.
Les haricots.	Đậu.
Les navets.	Củ cải.
Les carottes.	Củ nghệ tây.
Les radis.	Củ cải đỏ (navets rouges).
Les asperges.	Măng tây.
L'aubergine.	Quả cà.
Le pois.	Đậu xanh.
L'oignon.	Củ hành.
L'ail.	Củ tỏi.
La pomme de terre.	Khoai lang.
Les patates.	Khoai.
Le bétel.	Giầu không.
L'hibiscus.	Hoa giâm bụt.
Le jasmin.	Hoa nhài.
Le lotus.	Hoa sen.
Le paddy.	Thóc.
Le riz (sur pied).	Lúa.
Le riz décortiqué.	Gạo.

Lê riz (cuit).
La citronnelle.
La citrouille.
— Sais-tu cultiver un jardin ?
— Va débroussailler l'allée.
— Monte sur l'arbre.
— Coupe cette branche.
— Va chercher une brouette de fumier.
— Tu sèmeras ce soir de la salade et des tomates.
— Demain tu prépareras des semis de radis et de choux.
— Tu repiqueras des choux et des aubergines.
— Arrose bien les caféiers qui sont dans le jardin.
— Tu achèteras au marché de l'ail et des navets.

Cơm.
Lá sả.
Quả bí.
Mày có biết làm vườn không ?
Đi làm cỏ cái lối đi.
Trèo lên cây.
Chặt cái cành này.
Đi lấy một xe phân.

Chiều hôm nay mày sẽ reo hột rau và hột cà chua.

Ngày mai mày sẽ làm dât reo củ cải đỏ và cải bắp.

Mày sẽ đem giồng cải bắp và cà.

Tưới cho kĩ những cây *café* ở trong vườn.

Mày sẽ mua tỏi và củ cải ở trên chợ.

15°

LES ANIMAUX.

1° LES QUADRUPÈDES :

Le bœuf,
La vache,
Le veau,
Le cheval,
La jument,
Le poulain,
Le bouc,
La chèvre,
Le chevreau,
Le buffle,

MŨNG CHIM CẨM THÚ :

MÔNG THÚ CÓ BÒN CHÂN.

Bò đực,
Bò cái,
Bò con,
Ngựa đực,
Ngựa cái,
Ngựa con,
Dê đực,
Dê cái,
Dê con,
Trâu đực,

Le cochon,
La truie,
Le cerf,
Le chevreuil,
Le sanglier,
L'âne,
La biche,
Le mouton,
Le chat,
Le chien,
Le crapaud,
L'éléphant,
La grenouille,
Le lapin,
Le lièvre,
Le mulet,
L'ours,
Le porc-épic,
Le rat,
Le renard,
Le singe,
Le tigre,
La tortue,

Lợn,
Lợn cái *ou* lợn nái,
Con nai,
Con hoẵng,
Con lợn lòi *ou* con lợn chà,
Con lừa,
Con nai cái,
Con chiên *ou* con cừu,
Con mèo,
Con chó,
Con cóc,
Con voi,
Con êch,
Con thỏ,
Con thỏ rừng,
Con la,
Con gâu,
Con nhím *ou* con gím,
Con chuột,
Con cáo,
Con khỉ,
Con hùm *ou* con cạp,
Con rùa,

2° LES OISEAUX :

Le coq,
La poule,
Le chapon,
Le pigeon,
Le canard,
Le canard sauvage,
L'oie,
L'oie sauvage,
Le perroquet,

LOÀI CHIM :

Con gà sông,
Con gà mái,
Con gà thiên,
Chim bồ câu,
Con vịt,
Con vịt giới. (canard ciel),
Con ngỗng,
Con ngỗng giới (oie-ciel),
Con vẹt,

Le dindon,
La bécassine,
La tourterelle,
Le pigeon vert,
La sarcelle,
L'aigrette,
La caille,
La perdrix,
L'alouette,
La bécasse,
La chauve-souris,
Le corbeau,
Le faisan,
Le martin-pêcheur,

Le merle,
Le moineau,
La pie,
La poule d'eau,
La poule sultane,
Le paon,
Le héron.

Le marabout,
Le pélican,
La cigogne,

Con gà tây (poule occident),
Chim giẽ *ou* chim rẽ,
Con chim gáy,
Con chim bồ câu xanh.
Con le le *ou* con mông kêt,
Con cò trắng,
Chim cun cút,
Con da da *ou* con gà gô,
Chim thặng ca,
Chim xâm giun,
Con giời,
Con quạ,
Con gà lôi *ou* con trĩ,
Con chim trạ *ou* con chim
bói cá,

Con sáo *ou* con khướu,
Con chim sẻ,
Con chim ác là,
Con cuộc,
Con sit,
Con công,
Con chim diệc *ou* con chim
cò rang,

Con chim ác,
Con bồ nông,
Con cò lớn,

3° LES POISSONS, LES CRUSTACÉS :

CÁ, CỎ VẦY :

Le poisson,
La carpe,
L'anguille,
La tanche,
La perche,

Con cá,
Con cá chép *ou* con cá gáy,
Con lươn,
Con cá rô,
Con kim ti lạp (on en compte
plus de 14 espèces),

Le crabe,
La crevette,

L'huitre,
La moule,
Le homard,
La raie.

Con cua,
Con tôm, con tẹp (la petite
crevette),
Con hấu,
Con trai,
con tôm hùm,
Cá đuối (d'ou cadouille).

5° INSECTES ET DIVERS.

L'araignée,
Le cancrelat,
La chenille,
L'escargot,
L'abeille,
La guêpe,

La mouche,
Le moustique,
Le papillon,
La puce,
Le pou,
La punaise,
La sangsue,
La sauterelle,
Le scorpion,
La tique,
Le ver,
Le ver à soie,
Le serpent,
Le serpent minute,
Le serpent boa,
Le naja ou *cobra capello*,
Le crocodile,
Le margouillat.

CON TRÙNG.

Con rện,
Con gián,
Con sâu,
Con ôc (animal vis),
Con ong mật, (mouche-miel).
Con ong vè ou con ong vàng
(mouche d'or),
Con ruồi,
Con muỗi,
Con bươm bươm,
Con bọ chét,
Con chây,
Con rệp,
Con đĩa,
Con châu châu,
Con bọ cạp,
Con bọ chó,
Con sâu,
Con tằm,
Con rắn
Con rắn giun,
Con mang xà,
Con rắn mang hoa,
Con sâu,
Con rắn mối.

16°

LA VISITE
LES MALADIES

THĂM BỊNH OU THĂM BỆNH
NHỮNG BỊNH OU NHỮNG BỆNH

— Clairon ! Sonne la visite.
Le médecin.
Les remèdes.
Prendre un remède.
La maladie.
La névralgie.
La fièvre.
La diarrhée.
La dysenterie.
Le choléra.
La peste.
La blessure.
La fracture.
L'enflure.
L'abcès.
Le mal aux dents.
— Es-tu malade ?
— J'ai des vomissements.
— J'ai la fièvre.
— A quelle heure as-tu eu la
fièvre ?
— A cinq heures hier soir.
Tiens, tu prendras cette quin-
nine à midi.
— Fais-moi voir ta langue.
— Va te coucher dans ta case.
— Couvre-toi bien.
— Fais attention à ne pas at-
traper froid.

Kèn ! Thối kèn *thăm bệnh*.
Ông thầy thuốc.
Vị thuốc.
Uông thuốc.
Bệnh *ou* bệnh.
Bệnh gan.
Sốt rét.
Bệnh tả.
Bệnh lỵ.
Bệnh thổ tả.
Bệnh dịch *ou* bệnh thì khí.
Sự bị đau.
Sự gãy chân tay.
Sưng lên.
Cái nhọt *ou* cái rọt.
Bệnh đau răng.
Mày có ốm không ?
Tôi mưa.
Tôi sốt rét.
Mây giờ thì mày sốt rét.
Lúc năm giờ chiều hôm qua.
Này, đèn chưa thì mày uông
thuốc rét này.
Thề lưỡi tao xem.
Về nhà mà nằm.
Đắp cho kín *ou* đắp cho kĩ.
Giữ đừng cho trúng phải lạnh.

J'ai mal au ventre.	Tôi đau bụng.
J'ai la diarrhée.	Tôi đi tả.
— J'ai un fort mal à la tête.	Tôi nhức đầu lắm.
— Je suis fatigué depuis quatre jours.	Tôi nhọc đã bốn hôm nay.
— Je ne puis pas manger, la gorge me fait mal.	Tôi không ăn được, cổ nó đau.
— Je tousse beaucoup.	Tôi ho lắm.
— J'ai mal à la gorge.	Tôi đau cổ.
— J'ai mal aux dents.	Tôi đau răng.
— Ouvre la bouche.	Há miệng ra.
— Tes dents sont très sales.	Răng mày bẩn lắm.
— Il faut les nettoyer.	Phải rửa đi.
— C'est pour cela que tu as mal aux dents.	Vì thế cho nên mày đau răng.
— J'ai un abcès dans la bouche.	Tôi có một cái nhọt ở trong miệng.
— Tu chiques trop le bétel.	Mày hay ăn trầu quá.
— Demain matin visite sanitaire.	Sáng mai thì « thăm bệnh ».
— Tout le monde se lavera des pieds à la tête.	Ai cũng phải rửa từ đầu đến chân.

17°

CONSEILS D'HYGIÈNE ET SOINS DE
PROPRETÉ

LỜI KHUYÊN CÁCH (MANIÈRE)
PHÒNG (ÉVITER) BỆNH (MALADIE)
VÀ Ở CHO SẠCH SẼ

Les cheveux.
La figure.
Les yeux.
Les cils.
Les sourcils.
Les paupières.

Tóc.
Cái mặt.
Con mắt.
Lông mi.
Lông mày.
Mí mắt.

Le nez.	Mũi.
Les narines.	Lỗ mũi (trous nez),
La moustache.	Cái râu mép.
La barbe.	Cái râu cằm.
La bouche.	Cái miệng.
Les oreilles.	Tai.
Les dents.	Răng.
La langue.	Cái lưỡi.
Le cou.	Cái cổ.
Le visage.	Mặt.
La poitrine.	Cái ngực.
Le dos.	Cái lưng.
Les épaules.	Cái vai.
Les bras.	Cánh tay (ailes de la main).
Les ongles.	Móng tay.
Les doigts.	Ngón tay.
Le pouce.	Ngón tay cái.
L'index.	Ngón tay trỏ (doigt indiquer).
Le doigt du milieu (medius).	Ngón tay giữa (doigt milieu).
L'annulaire.	Ngón tay đeo nhẫn (doigt met- tre anneau) <i>ou</i> ngón tay áp út (à côté petit doigt).
Le petit doigt (auriculaire).	Ngón tay út.
Le poing.	Cái nắm tay
Le poignet.	Cái cổ tay (cou de la main).
Le coude.	Cẳng tay <i>ou</i> khuỷu tay.
Le ventre.	Cái bụng.
Les jambes.	Cái cẳng.
Les cuisses.	Cái đùi <i>ou</i> trái vè.
Les genoux.	Hầu gối.
Les mollets.	Bắp chân.
Les jarrets.	Kheo chân.
Les pieds.	Bàn chân.
Les doigts de pied.	Ngón chân.
Les talons.	Gót chân.

La plante des pieds.

Un bon soldat doit être toujours propre.

— Le tirailleur doit au réveil se laver la figure, le cou et les oreilles.

— Se brosser les dents.

— En revenant de la corvée, il doit se laver encore,

— Enlever la terre qu'il a sur les pieds et les mains.

— Il doit peigner ses cheveux tous les jours.

— Les laver une fois par semaine et les savonner.

— Ne fumez pas trop.

— Chiquez le bétel, mais lavez vous la bouche après.

— Il y a des hommes qui chiquent trop le bétel.

— Un peu fait du bien.

— Beaucoup affaiblit, car cela fait trop cracher.

— Ne buvez pas de trop grandes quantités d'eau.

— Cela vous donne des coliques.

— En temps d'épidémie vous pouvez attraper le choléra.

— Vous buvez trop souvent de l'eau mauvaise.

— Aussi vous avez la diarrhée et la dysenterie.

Couvrez vous le ventre la nuit.

Dưới bàn chân *ou* gan bàn chân.

Người lính từ tê thì sạch luôn.

Người lính khi thức dậy thì phải rửa mặt cổ và tai.

Phải chải răng.

Khi đi làm về thì lại phải rửa.

Phải kỹ chân tay cho sạch dật.

Ngày nào cũng phải chải đầu.

Mỗi tuần lễ phải gội bằng thuốc giặt một lần.

Đừng hút thuốc quá.

Ăn trầu song thì súc miệng đi.

Có nhiều người hay ăn trầu lắm.

Ăn ít, thì hay.

Ăn nhiều thì tổn vì phải năng khạc năng nhổ quá.

Đừng uống nhiều nước quá.

Uông nhiều hay đau bụng.

Phải khi có thiên-thời, thì mắc phải bệnh thổ-tả.

Các anh thường uông nước bẩn.

Vậy thế mới sinh-ra bệnh-tả và bệnh-lị.

Đêm thì đắp bụng lại.

— Vous avez souvent mal au ventre, par ce que vous ne vous couvrez pas la nuit.

— Pendant la saison des pluies il faut bien se couvrir la poitrine.

— Sinon, vous vous enrhumiez.

— Avant de vous coucher, si vos pieds sont mouillés, essuyez-les.

— Ne mangez pas trop de fruits surtout au commencement de la saison.

— Ils ne sont pas bien mûrs et rendent malade.

— Remarquez que à cette époque beaucoup d'annamites meurent du choléra.

— C'est parce qu'ils ne prennent pas de précautions.

— Ils ne suivent pas les bons conseils qui leur sont donnés.

— Lavez souvent vos effets.

— Il ne faut pas porter d'effets sales.

— C'est vilain, et mauvais pour la santé.

— Lavez une fois par semaine vos effets de corvée.

— Vous avez tous les ongles sales.

— Il faut les nettoyer tous les jours.

— Ayez toujours une jolie tenue.

— Soyez propres des pieds à la tête.

Chúng bay hay đau bụng là bởi vì ban đêm không có đắp chăn.

Trong mùa mưa thì phải đắp ngược cho kĩ.

Không thê thì bay sẽ ho.

Trước khi đi ngủ chân có ướt thì lau đi (ou) chùi đi.

Đừng hay ăn hoa quả quá nhứt là khi đầu mùa.

Nó chưa chín lắm thì nó sinh-ra bệnh.

Bay hay biết rằng trong lúc ấy có nhiều người an-nam chết về bệnh-tả.

Bởi vì họ không hay giữ mình.

Không nghe lời người ta khuyên bảo phải.

Phải năng giặt quần áo bay.

Không nên mặc đồ bẩn.

Ăn-mặc như thê thì xấu và yêu người.

Đồ mặc đi làm thì mỗi tuần lễ giặt một lần.

Móng tay bay bẩn cả.

Ngày nào cũng phải lau đi.

Hãy ăn mặc cho tử tế luôn.

Hãy ở sạch từ đầu đến chân.

— Vous ne vous en porterez que mieux.

— Vous satisferez vos chefs.

— Un soldat ne doit pas se tenir comme un *nhà quê*.

— Il doit donner le bon exemple à tout le monde sous tous les rapports.

Thề thì mạnh khỏe hơn.

Bay làm cho thấy bay bằng lòng.

Người lính không nên ăn mặc như người nhà quê.

Lính thì phải ở tốt mọi đều mà làm gương cho hết thấy người tà bất chước.

18°

MATÉRIEL DE TIR
LE TIR A LA CIBLE

ĐỒ KHÍ-CỤ TẬP BẮN
BẮN BIA

La cible.

La cible carrée

La cible rectangulaire.

La silhouette de tireur à genou.

La silhouette de tireur couché.

La silhouette de tireur debout.

Le fanion.

La palette.

Le pot à colle.

La colle.

Le pinceau.

L'emporte-pièce.

La rondelle en papier.

Le tir à la cible.

Une balle deux points.

Une balle un point.

Cinq balles sept points.

Zéro.

Cái bia.

Cái bia vuông.

Cái bia dài.

Cái hình bắn quì.

Cái hình bắn nằm.

Cái hình bắn đứng.

Cái cờ lệnh.

Cái cọ dán bia.

Cái thùng hồ.

Hồ.

Cái bút vẽ.

Cái khúc sắt.

Cái miếng giấy tròn.

Bắn bia.

Một phát đạn hai mũi ou một phát đạn hai diềm.

Một phát đạn một diềm.

Năm phát đạn bảy diềm.

Không trúng (ne pas atteindre).

Le centre de la cible.

Ricocher.

Le ricochet.

— Demain matin à six heures
tir à la cible.

— Les sapeurs et le clairon
partiront à cinq heures et demie.

— Clairon, tu n'oublieras pas
de sonner la retraite.

— Clairon, sonne le « garde à
vous ».

— Clairon, sonne « commen-
cez le feu ».

— Il faut viser avec soin.

— Allons ! tire.

— C'est trop haut et à droite.

— C'est encore trop haut.

— Tu as manqué la cible.

— Vise plus bas.

— Il ne faut pas mettre le
pouce par dessus le canon.

— Décharge ton fusil plus vite.

— Recharge vite.

— Il faut viser lentement sans
te presser.

— Nghiêm, le coude droit à
hauteur de l'épaule.

— Ceux qui mettront quatre
balles auront une permission.

Vên, combien as-tu mis de
balles.

— Trois balles cinq points.

Tim bia ou giữa bia (milieu
cible) ou lòng bia (cœur cible).

Nhảy lên.

Đạn nhảy lên.

Sáu giờ sáng mai đi bắn bia.

Mày người coi bia và người
thổi kèn đi từ năm giờ rưỡi.

Kèn đừng quên thổi kèn « đi
về ».

Kèn, máy thổi kèn « *đừng
mã bình* ».

Kèn, máy thổi kèn « *Bắn đi* ».

Phải nhắm cho kĩ.

Hè — Bắn đi.

Mày bắn cao quá và qua bên
phải.

Mày bắn còn cáo qua.

Mày bắn không vào bia.

Nhắm thấp hơn.

Đừng nên để ngón tay cái trên
cái lòng súng.

Nạp súng máy cho mau hơn
nữa.

Nạp lại cho mau.

Phải nhắm cho thông thả
đừng vội.

Nghiêm đỡ cánh tay phải cao
cho ngang vai.

Người nào bắn tin hôn phát
sẽ được phép đi chơi.

Vên, máy bắn tin máy phát.

Bắn ba phát năm điểm.

— Il faut corriger ton tir.
— C'est trop bas.
— Allons charge vite.
— Apporte-moi de la colle.
— Clairon, sonne « cessez le feu ».

— Tu es maladroit, tu as manqué la cible.

— Allons! vise plus bas.

— Il faut que la main soit entre la bretelle et le fusil.

— Fais attention, tu tires par dessus la cible.

— Rabats le coude gauche.

La crosse doit dépasser l'épaule.

— Tu baisses trop la tête.

— Tu es trop fendu en arrière.

— Pas assez à droite.

— En revenant du tir, il faut nettoyer son fusil avec soin.

— Ensuite il faut l'essuyer avec un linge bien sec.

— Puis le graisser partout pour ne pas qu'il se rouille.

Mày phải sửa lại mà bắn.

Thấp quá.

Hè, nạp cho mau.

Đem hồ lại đây.

Kèn, thổi kèn « *thôi bắn* ».

Mày vụng lắm mà bắn không tin bia.

Hè, ngắm thấp nữa xuống.

Bàn tay nâng súng phải để trong dây đai.

Kheo! mà ngắm cao hơn bia.

Hạ cánh tay tả xuống.

Máng súng phải cao hơn vai.

Mày cúi đầu xuống quá.

Mày bỏ chân sau rộng quá.

Bỏ chân sang bên phải ít nữa.

Lúc đi bắn về thì phải lau súng (ou đánh súng) cho kĩ.

Đánh súng rồi thì phải lau bằng cái vải thật-khô.

Rồi thì phải sao-mỡ cho kĩ cho thổi sét.

19°

QUELQUES PHRASES, L'INCENDIE.

MỘT VÀI CÂU, SỰ CHÁY

— Demain matin théorie sur le service des places.

— Ce soir théorie sur le service intérieur.

MAN. TIR.

Sáng mai dạy công việc *canh gác*.

Chiều hôm nay dạy công việc *qui-trình trong cơ*.

— Après demain théorie sur le service en campagne.

— Aujourd'hui, de trois heures à trois heures et demie, théorie sur le tir.

— Ce soir, revue de casernement.

— Les chambres devront être balayées.

— Il faut toujours arroser avant de balayer.

— Les planches des lits de camp seront lavées.

— On battra les couvertures en dehors du camp.

— Il est défendu de cracher dans les chambres.

— Cesoir à cinq heures branlebas d'incendie.

— Chaque tirailleur doit avoir une épuisette.

— Il faut que les bailles qui sont dans le camp soient toujours pleines d'eau.

— Tous les caporaux seront munis de grands crochets en bambou.

— Les charpentiers auront des haches et des scies.

— Au feu ! Au feu !

— Où sont les échelles ?

— Monte sur le toit.

— Coupe le faitage avec ta hache.

Ngày kia dạy công việc *sự thú*.

Hôm nay từ ba giờ đến ba giờ rưỡi công việc *tập bắn*.

Chiều hôm nay khám trại.

Các buồng phải quét cho sạch.

Trước khi quét thì phải tưới nước luôn.

Những tấm ván phải rửa cho sạch.

Người ta đem những chăn ra ngoài trại mà đập.

Cần không được nhỏ ở trong buồng.

Chiều hôm nay năm giờ dạy về việc chữa (éteindre) cháy.

Mỗi người lính phải có một cái gàu.

Những thùng ở trong trại phải đầy nước luôn.

Các chú cai phải có những móc bằng tre.

Thợ mộc thì sẽ có những búa và cưa.

Cháy ! Cháy !

Thang ở đâu ?

Trèo lên mái nhà.

Lấy búa mà bỏ cái nóc nó ra.

— Tirez avec vos crochets la toiture enflammée.

— Faites tous la chaîne.

— Courez vite prendre ces bailles pleines d'eau et apportez-les ici.

Allons ! faites la chaîne !

Remplissez rapidement les bailles.

Plus vite !

Courez ! courez !

— Abattez le toit de cette case.

Jetez de l'eau sur le toit à droite et à gauche du feu.

Assez ! rassemblez le matériel.

Remportez les échelles.

Remettez les bailles en place.

Rentrez les outils au magasin.

Lây cái móc mà kéo cái mái nhà đang cháy.

Đứng hàng một.

Chạy mau lấy những thùng nước đầy mà đem lại đây.

Hè ! đứng hàng một.

Múc cho đầy những thùng mau lên.

Mau nữa.

Chạy đi ! Chạy đi.

Kéo đổ cái mái nhà này.

Tưới nước lên mái nhà ở hai bên lửa.

Thôi ! Thu đồ lại.

Mang thang về.

Lại để những thùng về chỗ cũ.

Bỏ đồ vào kho.

20°

L'ARMEMENT.

L'ÉQUIPEMENT.

LE CAMPMENT.

KHÍ GIÒI

KHÍ CỤ

ĐÓNG TRẠI

Le fusil :

l'épée baïonnette,

le canon du fusil,

la culasse mobile,

la monture,

la crosse,

la poignée,

Cây súng :

cái lưỡi lê,

cái lòng súng,

cái *culasse*,

cái miệng gỗ ở cây súng,

cái báng súng,

cái tay cầm,

- La bretelle,
le bouton de bretelle,
le fourreau,
la lame,
la poignée,
la croisière,
la baguette.
- Le nécessaire d'armes :
la lame de tourne-vis,
la spatule-curette.
- Le ceinturon.
Le porte-sabre.
La cartouchière.
Le petit-bidon.
La courroie de bidon.
La couverture de bidon.
La courroie de manteau.
Le coupe-coupe.
La marmite de campement.
Le quart.
La couverture.
La musette.
Les cartouches.
— Fais voir ton fusil.
— Où est ton épée-baïonnette ?
— Le canon de ton fusil est rouillé.
— La culasse mobile n'est pas graissée.
— Ta bretelle de fusil est en mauvais état.
— Le bouton de la bretelle de fusil n'est pas astiqué.
— Le fourreau de ton épée-baïonnette est faussée.
- Cái dây đai súng,
cái cúc dây đai,
cái bao gươm,
cái lưỡi,
cái chuôi gươm,
cái móc (le crochet),
cái thông-hồng.
- Cái đồ mở súng :
cái lưỡi vặn ốc,
cái cây tim.
- Cái thắt lưng da.
Cái đai gươm.
Cái bao đạn.
Cái bình nước.
Cái dây đai bình nước.
Cái áo bình nước.
Cái dây buộc áo chắn.
Con dao rựa.
Cái nỏ.
Cái bát sắt.
Cái chắn.
Cái túi vải.
Đạn.
Đưa súng tao xem.
Cái lưỡi-lê của máy ở đầu.
Cái lồng súng của máy nó sét cả.
Cái *culass* không vào-mỡ.
- Cái dây đai súng của máy đã nát.
Cái cúc dây súng của máy không đánh xăng.
Cái bao gươm của máy nó cong (tordu).

— La lame est rouillée.
— Ton nécessaire d'armes n'est pas complet.
— Il te manque la lame de tourne-vis.
— Ton ceinturon et ton porte-sabre sont en mauvais état.
— La couverture de ton bidon est déchirée.
— Ta marmite de campement est très-sale.
— Qu'as-tu fait de ta couverture?
— Va la chercher.
— Elle est trouée et sale.
— Ton chapeau est abîmé.
— Le bois de ton fusil est fendu.

Cái lưỡi-lê thì sét.
Cái đồ mở súng của mày không đủ.
Còn thiếu cái lưỡi vặn ốc.
Thắt lưng da và đai gươm của mày đã nát.
Cái áo binh nước của mày đã rách.
Cái nôi của mày bẩn lắm.
Chăn mày ở đâu?
Đi lấy.
Nó thủng và bẩn.
Cái nó của mày đã nát.
Cái miếng gỗ ở súng của mày nứt.

21°

DIVISIONS DU TEMPS.

La seconde.
Une minute.
Le quart d'heure.
L'heure.
Le jour.
La semaine.
Le mois.
L'année.
Le siècle.
La semaine prochaine.
La semaine dernière.
Le mois prochain,

SỰ CHIA THỜI GIỜ

Một giây.
Một phút.
Khắc đồng hồ.
Giờ.
Ngày.
Tuần lễ.
Tháng.
Năm.
Một đời.
Tuần lễ sau.
Tuần lễ trước.
Tháng sau ou sang tháng.

Le mois dernier.	Tháng trước.
L'année prochaine.	Sáng năm.
L'année dernière.	Năm ngoái.
L'été.	Mùa hạ ou mùa hè.
L'automne.	Mùa thu.
L'hiver.	Mùa đông.
— L'année dernière il a fait très-chaud.	Năm ngoái giờ nắng lắm.
— Cette année la récolte du riz est bonne.	Năm này được mùa lúa.
— Le mois prochain il va commencer à pleuvoir.	Táng sau giờ sắp bắt đầu mưa.
Il fait mauvais temps depuis le commencement de la semaine.	Giờ u ám từ đầu tuần lễ.
— La semaine prochaine, il faudra repiquer le riz.	Tuần lễ sau phải cấy lúa.
— Le mois prochain nous partirons en voyage.	Tháng sau ta sẽ đi đàng xa.
— Dans quelques minutes, nous allons aller à la promenade.	Mây phút nữa ta sẽ đi chơi.

22°

LE MARCHÉ

Le marchand.
La marchande.
Les œufs.
La salade.
Le poisson.
La viande de porc.
La viande de bœuf.
La viande de buffle,

CHỢ.

Người lái buôn.
Cò lái buôn ou cò hàng.
Trứng gà.
Rau sòng.
Cá.
Thịt lợn.
Thịt bò.
Thịt trâu,

Une piastre.
Dix cents.
Vingt cents.
Trente cents.
Cinquante cents.
Un sou.
Deux sous.
Le sel.
Le poivre.
Demain matin tu iras au marché et tu achèteras :
deux gros canards,
trois chapons,
deux régimes de bananes,
un douzaine de citrons,
des oranges bien mûres,
deux douzaines d'œufs,
quatre cotelettes de cochon,
cinq jolis poulets,
un couple de pigeons.
Tu achèteras aussi :
un kilo de sel,
un kilo de café,
un paquet de sucre,
un peu de poivre.
S'il y a du mouton, tu prendras :
un gigot et quelques cotelettes.

Tu achèteras :
une oie bien grasse et un dindon.

Một đồng bạc.
Một hào.
Hai hào.
Ba hào.
Năm hào ou nửa đồng.
Một *sou*.
Hai *sou*.
Muôi.
Hột tiêu.
Sáng mai mày sẽ đi chợ mà mua :
hai con vịt lớn,
ba con gà thiên,
hai nải chuối,
mười hai quả chanh,
cam thật chín,
hai mươi bôn cái trứng,
bôn giẻ sườn lợn,
năm con gà cho béo,
một đôi chim bồ câu,
Mày lại mua :
một cân muôi.
một cân *café*.
một hộp đường.
một ít hột tiêu.
Nếu có thịt cừu thì mày mua :
một cái đùi cừu và mày giẻ sườn.
Mày sẽ mua :
Một con ngỗng cho héo và
một con gà tây.

23°

QUELQUES PHRASES UTILES
LES COULEURS

- Où est le maître de la maison ?
— Il est sorti.
— Il est absent.
— Va appeler le maître de la maison.
— Je veux lui parler.
— Il est allé à la pagode
— Il reviendra dans une heure.
— Je reviendrai demain matin à sept heures.
— Comment s'appelle ce village ?
— C'est le village de Nội
— Où est la maison du Ly-truong ?
— Elle est là bas, sur le bord de la route.
— Conduisez-moi jusque là, je veux parler au ly-truong.
— Où conduit ce chemin ?
— Il mène à la pagode de Lim.
— Combien y a t'il de kilomètres d'ici au village de Lân ?
— Je ne sais pas, mais il faut marcher deux heures pour y arriver.

MÃY CÂU CÓ ÍCH
NHỮNG MÙI

- Chủ nhà ở đâu ?
Ông ấy đi ra ngoài.
Ông ấy đi vắng.
Đi gọi ông chủ nhà về.
Tôi muốn nói chuyện mà ông ấy.
Ông ấy đi ra đình.
Đột một giờ nữa thì ông ấy về.
Bấy giờ sáng mai tôi lại đây.
Làng này là làng gì ?
Làng nội.
Nhà lý trưởng ở đâu ?
Ở đây kia ở bên cạnh đường.
Đưa tôi đến đây, tôi muốn nói chuyện với lý-trưởng.
Cái đường này đi ra đâu ?
Đường này đi ra chùa Lim.
Từ đây ra làng Lâm mật (falloir) mấy nghìn thước tây ?
Tôi không biết mấy nghìn thước song đi mất hai giờ đồng hồ.

— Comment s'appelle cet arbre ?

— C'est un flamboyant.

A qui appartient cette belle maison ?

C'est la maison du phu.

Tout à l'heure.

Attendez un peu.

— On a frappé à la porte.

— Allez voir qui est là.

Qui est là ?

Entrez.

Que voulez-vous ?

— J'ai une lettre à vous remettre de la part de Monsieur Hanh.

— Bien, remettez-moi cette lettre.

— Vous direz à Monsieur Hanh de venir chez moi demain soir à cinq heures.

Il fait chaud.

Il fait froid.

Il fait du soleil.

Le temps est couvert.

Les couleurs.

bleu.

vert.

rouge.

blanc.

Cây này gọi là cây gì ?

Ay là cây gạo.

Cái nhà đẹp này của ai ?

Ấy là nhà quan phủ.

Chộc nữa.

Đợi một chốc.

— một chút.

— một ít.

— một tí.

Có người gõ cửa.

Đi xem ai đây.

Ai thế ?

Cứ vào.

Ông muốn gì.

Tôi có cái thư của thầy Hanh đưa cho ông.

Ừ, đưa thư đây cho tôi.

Anh sẽ bảo thầy Hanh năm giờ chiều mai lại nhà tôi.

Giời bức.

Giời rét.

Giời nắng.

Giời u ám ou giời vần mây (tourner nuage).

Những mùi ou những màu.

mùi xanh.

mùi xanh lá cam (vert comme feuille oranger).

— đỏ.

— trắng.

Jaune.
noir.
marron.
gris-noir.
violet.

màu vàng.
— đen.
— nâu.
— sam-sám.
— tím.

24°

CONSEILS MORAUX AUX TIRAILLEURS

LỜI KHUYÊN LÍNH ĂN Ở CHO TỬ TÊ

— Vous vous rappelez les conseils qui vous ont été donnés le jour de votre arrivée.

— Vous les avez suivis.

C'est bien.

— Il faut continuer à bien servir.

— Il faut faire tous vos efforts pour contenter vos chefs.

— Conduisez vous bien partout, dans le camp et en dehors du camp.

— Evitez les mauvais lieux, les fumeries d'opium, les cabarets, les maisons de jeu.

— Ne vous enivrez pas.

— Ne fumez pas l'opium.

— Ménagez votre santé.

— Dans les endroits publics amusez-vous sans faire de tumulte.

— Ne vous querellez pas avec les citoyens,

Chúng bay nhớ lời ta khuyên
biểu khi chúng bay mới vào.

Bay đã theo những lời ấy.

Thê thì hay.

Phải cứ làm cho tử tê luôn.

Phải ra sức mà, làm cho bằng
lòng các quan bề trên.

Phải ăn, ở cho tử tê dù khi
ở trong trại hay là khi ở ngoài
cũng vậy.

Hãy tránh những nơi xấu,
chỗ ăn thuốc phiện, những hàng
rượu, những nhà cờ bạc.

Đừng có say sưa.

Đừng có hút thuốc phiện.

Hay dè giữ sức mình.

Trong mấy chỗ đông hội đồng
người ta, thì chơi đừng có rầy
rà.

Đừng có cãi-nhau mấy người
ta.

— Ne battez pas les femmes et les enfants.

— Respectez les vieillards.

— Si vous croyez avoir à vous plaindre de quelque chose adressez-vous à vos chefs.

Mais n'ayez pas de querelles au dehors.

— Vous êtes dans votre tort en agissant ainsi.

— Vous empêchez aussi vos chefs de vous rendre justice.

— A l'extérieur du camp soyez polis avec tout le monde.

— Quand vous allez dans votre village conduisez vous bien.

— Ne vous querellez pas avec les habitants et avec les notables.

— Respectez les propriétés.

— Enfin, donnez partout le bon exemple.

— Obéissez à vos chefs.

— Ne critiquez jamais vos supérieurs.

— Obéissez avant de réclamer.

— Le bon soldat est toujours récompensé.

Le mauvais soldat au contraire est souvent puni.

— Ne découchez jamais.

— C'est une faute grave

Đừng có đánh đòn ba trẻ con.

Phải kính những ông già.

Nếu có điều gì mà không bằng lòng, thì bay cứ nói với quan thấy.

Song đừng có cãi-nhau ở ngoài.

Bay ở thê thì có lỗi.

Mà quan bề trên lại hết xử công bình cho bay đặng nữa.

Ra ngoài trại thì phải ở cho có phép cùng mọi người.

Khi bay đi về làng thì phải ăn ở tử-bê.

Đừng có cãi-gheo với những người làng và những người hào mục.

Đừng có tham-lam vật gì của người ta.

Vậy ở đâu cũng phải làm gương tốt.

Phải vưng lời quan bề trên.

Đừng có nói xấu quan trên.

Có việc gì không bằng lòng thì hãy vưng đã rồi sẽ kêu.

Người lính tốt thì được thưởng luôn.

Người lính xấu thì không thể phải phạt luôn.

Đừng có rangủ ngoài bao giờ.

Ấy là lỗi nặng.

— On ne vous refuse pas les permission dont vous avez besoin.

— Quand vous sortez ayez une belle tenue.

Soyez fiers de votre uniforme.

— Ayez l'allure militaire et décidée.

— Marchez droit, la tête haute.

— N'écoutez pas les mauvais conseils qui vous sont donnés en dehors du camp.

— On vous trompe en vous engageant à mal faire.

— Il faut au contraire prévenir vos chefs.

— Ne volez jamais.

Le voleur est méprisable.

— N'allez pas chez les annamites qui font jour chez eux.

Gardez votre argent pour vous, pour votre femme et pour vos enfants.

Ne murmurez jamais contre vos chefs.

Vous aurez ainsi leur affection et leur appui.

En somme soyez honnêtes et braves.

Nêu bay có cần xin phép thì người ta cũng cho.

Khi đi ra ngoài thì phải ăn mặc tử tế.

Đã bận-lây đồ nhưng-phục thì trong mình phải biết ày là vinh.

Bay phải đi đứng cho mạnh mẽ cho ra người võ cừ.

Đi cho thẳng ngửa đầu lên.

Đừng có nghe những lời xấu người ngoài nó bảo.

Nó đánh-lừa bay, để cho bay làm sáng.

Phải trình mây quan thầy bay.

Không nên ăn trộm bao giờ. Những người gian thì phải khinh.

Đừng có dên những nhà annam người ta đánh cờ bạc.

Giữ của cải cho bay, cho vợ con bay.

Chớ hể nên phàn-nàng quan bề trên.

Thê thì quán bề trên sẽ yêu-mên và dúp đỡ bay.

Nói tắt, bay hãy nên tử tế và can-dảm.

TABLE DES MATIÈRES

PREMIÈRE PARTIE

CHAPITRES		Pages
1	Conseils moraux aux recrues, le jour de leur arrivée au régiment	1
—	2 Conversation avec les soldats.	3
—	3 A l'exercice.	8
—	4 La revue en armes.	14
—	5 Les grades	18
—	6 Conversation avec un gradé.	21
—	7 La revue de détail, les effets.	24

DEUXIÈME PARTIE

Leçons de choses

—	8 L'école.	29
—	9 La numération	31
—	10 L'heure	34
—	11 En sampan.	37
—	12 La corvée, les outils.	40
—	13 La maison.	44
—	14 Le jardin, les arbres, les légumes.	46
—	15 Les animaux.	48
—	16 La visite, les maladies.	52
—	17 Conseils d'hygiène et soins de propreté.	53
—	18 Matériel de tir. Le tir à la cible.	57
—	19 Quelques phrases, l'incendie.	59
—	20 L'armement, l'équipement, le campement.	61
—	21 Divisions du temps.	63
—	22 Le marché.	64
—	23 Quelques phrases utiles, les couleurs.	66
—	24 Conseils moraux aux tirailleurs.	68

HANOI — IMP. F.-H. SCHNEIDER.
